A-PDF MERGER DEMO

Emlékeim.

Helytörténeti monográfia.

Murzsás-Othon.
(Rákosliget.)

„Irtam. jó apám emlékére hű minden.
igyekezetével a munkásjólétért. közölt."

I. tanulmány.

Munkás-lakás és családiház-építés.

kialakulása a XIX. század

~~második~~ évtized

közepétől.

→ „Az otthon az a hely, ahol mindenkinek szabadsága, egyéniségét, olyan helyen otthon érezzük magunkat.

Lakóink mindenkinek lehet jó-sorsa - Otthonunk csak annak ad, aki megteremti magának, melyet ha megkapta az „otthon" hangulatát a fénye megtölti melegét. Ha ez a kis erőtől gyakran érzéssel, örömmel néz körül „elérte célját" a boldog jövőt, ha ez életének nagy részét fogja letölteni."

(Gerő L.)

A munkás és családja az élet közdőterén.

„Földből lett az ember, ennek okáért a városit mellőzve megyünkbe.
az otthon."

Lenin mondotta: az osztályt a legjelentősebb társadalmi csoport.
„a társadalomban, mely hosszas fejlődésen
ment át annig eljutott a mai csakneus
általános osztályi jelentőségig" az otthonhoz.

→

A „kabin-otthon" problémája a fejlettségi fok szerint a XVII.
század elején lépett egyre jobban előtérbe s vált egyre
sürgetőbbé, s mindinkább vált a már az elmult századi
mob. problémájává.

„A kabin szerint: IV Béla kir. mintaképen jegyzője
Anonimus egyik. fejlettségében kabinokban foglalkozott
már a középkorban az „Otthon" fogalmával a
„Szeretet otthonával" — (Lipót népe hagyományból kiv.)

„Mindenki annak jogosan követhet. igényt megfelelő
kabinra." (Max).

„A kabin az életnívó, az irányt a világnézetből,
és ezekből folyó társadalmi rendnek kifejezője."

Amiért az ember emberré vált megkellett. is mernie a kabin-otthon kérdésével. A történelem,
egész folyamában azonban azonnal a megfelelő kabinhoz
létrehozására biztosítása. mely különösen nyugvó volt a
kapitalizmus létrejöttével is az utolsó 100-150 évben az
emberiség legnagyobb problémájává vált. így történelmileg.
mint politikailag.

A gondosságig ugyanúgy népszerűtlenek a kabátmunkák betéről szóló gondoskodás, fantasztikus szerelőpolitikusi és bázis-egyiptológusi bérdíjai lett. s az a modern ipar kialakulásával. Fejlődésével egyre emelkedővé vált.

Régi korokban is voltak magyarázatok amelyekben a kabátkészítőnek hallott kiszolgáltatásról, de a bérdíj volna olyan fantasztikusra nem emelkedett, mint a mostani rózsa fejlődésében végbement kapitalisztikus fejlődés tárgyalására fogjanak végbement.

A mostani rózsa kezdetét az emberiség szerelmi vágyának tömege, abban az irányban, hogy a rózsákban magasabb jövedelemre és kellemesebb életmódra tehetnek szert, mind magyabb és szebb rózsákban testesedtek az ipari kapitalizmusba, tudniillik Budapest főrózsába.

A gyár ipar igyekezett felismerni a tömeg egy részét ahol a kikészítőnek nagy árambotok nem tudott megbízolni a nagy műbőr felszínét fogkalkulálni, nagyobbakat tulajdonított ezen finomult tömegkabátok elosztottak ki a nagy dolgozók körében.

A magán építkezés nem igen tudott kellő igényű olcsó kisiparos építésére, ez okból a megkívánó kabátok túlzsúfoltabbá váltak a nagy keresletmiatt gyorskivitel módon emelkedtek a kabátok bére.

A műbőr a statisztikus bizonyítása szerint olyan gyorsasággal nagyobb kényelmet vett igénybe az kabátok tűzbiztosítására fordítására fordítani, mely Budapesten a fizetések 1/3 is elérte.

Hogy a műbőr kikészítése fogyatékos segítsen, szokásos bőrtekercs volt magát. sokszor éppen a műbőrárul fenn szerint gyümölcsös tapadásával, vízhez még összejövőkkel és egy v. kétszobás kabátban összekötözködni. s tömegbik sok esetben csak a konyha futott.

A műbőrök többsége hagyjobb C-s fajtát kapcsolatok amelyből kikészítés eltűnő még kerültek. Mint hogy pedig még a pincelakásokat is kifejezetten fizetett kiszolgálásra 1/3-1/11 felemésztette közvetlenül, hogy ezokból is

miodan hegfejek pinceloboi v. ezeknél még zongoh hegjeg.
a lobbig számára. s így a pinceloboiosok tömegei aborultok bi.

Még zavarólh. hogy a budai oldalon volamint Kőbányán
a vegyesnép a budapesti hegyvidék borhangja, volamint
bőkönyo ivegeit. rendetlen be lobiostként.

A lobiosnyomor bordet elviselhetlenné lemi.

1857. aug. 6-n. a Pesten megtartott közsig-tanácsi
ülésen foglalkoztak. elsősorban a közegészségre ártalmas
pincelobiosokkal s hatósogokat hoztak az egészségre
ártalmas pinceloboiosok folyatósa, átalakítósa. s több ezekben
megszüntetésére.

Folyóhányi hiromat:

.... A közegészségi szempontból ártalmas hatósú pince
lobiosok megszüntetésére kibocsátott rendeletnek a folyó
a folyó évi 7851. sz. alatt kelt községi hatósomat nyomán jelentést
tesz. ——— ....

„.... az emberiség biztonsági talajosításában a magán
tulajdon tehető biztosítását átalános elvnek a közs. tanács.
utasításul adja mint. alapot a közegészségi bizottságnak
hogy egyetértésben a hatósági rendőri tanácsokkal megbízott
Tanácsnoka által az illető tanácsállatokban lobiosok
tulajdonosait előhegyen figyelmeztesse tegye a műhegyek
feltört nóltóztatás felől; mindazonáltal pedig olyképp, intéz-
kedjék, hogy f. évi Sat. alatti nyoma (nyolt 29) mindazon
illyes alkalmatosságok lakhatós állapotba helyeztessenek
az egyáltalán nem lakhatók pedig fóltanácsok el.
adályoknak meg nem felelő illyen használat elől."

(Pl. Fővárosi iratok 10.016/18.8-12.)

A lobiosprólémája egyre égetőbbé vált. az ipar volta-
mos gazdasági fejlődése jéven, hova nagyobb munkástömegeket
emelt ki a mezőgazdaságból, nagyobbrészt. annak volajósójaként.
Pest és környéke volcanos növekedésének fejlődését.

1862-ben Pesten felmerült az örökbehos bérolmat. ill.
annak épitési terület.

Később 1868-ban egyházközségi. részről felmerült a mintás
lobiosépitésének gondolkota.

A munkások panaszai a közvetítési bizottság állandóan szerepel. a munkásnegyedek túlzsúfoltsága és a tarthatatlan lakásviszonyok megszüntetése. a munkásnagygyűlésről fenyegető állandóan napirenden tartotta a lakáskérdést.

A Munkás Ujság 1869. évi 18. sz-ban ezt írja:

A munkáslakások kérdése kiváló helyet foglal el az. általános munkáskérdésben, sőt tagadhatatlan, hogy a munkáskérdés megoldásának egyik feltétele a „lakások olcsó feltételek mellett történő biztosítása".

A budapesti Általános Munkásegylet 1869 aug 22 én. rendezett. első nyilvános gyűlésen Loos ember elő. közvetítette a módok. a bérbeszerzésre lehetőségét munkáslakások építését, szervezését ők. igénylését.

A lakáskérdés megoldására az alábbi javaslatot tette és a határozatot megelőző memorandum alakjában Schulhof Gyula gyl. vezetésével munkás küldöttség ment fel. Andrássy Gyula gf. miniszterelnökhöz, ki ennek a kérésnek megszüntetésére irányuló beadással foglalkozott. Megígérte, hogy „barakok építésével igyekezni fog. segíteni a lakás ínségen. Ő azonban csak igért de eredménye nem lett.

Előterjesztés: a városi hatósághoz:

A 1869 aug. 22-én Pesten tartott. népgyűlés határozata.

Buda-Pesten működő lakásszükség orvoslása

tárgyában 1869. szept. 2.

Tekintetes városi hatóság!

Vezérelve a megnyugvésből által, hogy azon nép sorsa, melynek érdekében gondoskodni a Tekintetes városi hatóságnak hivatása e helyen figyelemre méltatni fogja a f. év. aug. hó 22 én Pesten tartott. a fővárosi s környékének több ezerre menő lakosaiból álló népgyűlés határozatát, minél fogva a tekintetes városi hatóság figyelmét azon naponta növekedő nyomorúságos helyzetre kívánja irányozni, amely főként a tehetősebb sorsú lakosait a főváros nagy lakáshiány miatt sujtja. Ezekhez ezerekre menő száma nem tehető.

Otthonuk helyett, hol a kenyér napi munka által kifáradt testüknek szükséges nyugalmát megadhassa, hogy erőt gyűjthessen az új munkához. A folyvást növekedő kolerának köszönhető, a kolera szörnyű és az ez által előidézett kétségbeesés oly nagy fokot ért el, hogy azt elbírni a legerősebb szívűnek legnagyobb erőmegfeszítése mellett is lehetetlen. — És ha mégis sikerül neki szállásra szert tenni ezek nem egyebek mint sötét egészségtelen pincefülkék, testet s lelket egyaránt ölő nyomorúlt barlangok.

Hogy eddigelé irtó betegségek szegényebb munkásainknak nagy részét el nem szedhették orvosi segedelem nélkülözőknek köszönhető.

Ily szomorú helyzetben lévén a népegyesület elhatározta, hogy a felügyelet városi hatósága kérésére megfelelő kitelhető módon hozzájárulni, hogy a városi határ felső részében kellő számú — munkáslakásokra építtessenek fölszabadított költségen megnyerés tárgyában tárgyalásba ötöljenek — az építési költségeknek előlegezése végett, mire a magas kormányhoz fogja mondtunk a kiszabadítás átengedését pedig egyenesen a Tekintetes városi hatósághoz beadványunk.

Mint, hogy azonban az ajtón álló kiadás összegek a hol rögtöni orvoslását sürgeti a népegyesület fentebb elhatározta a Tekintetes városi hatóságot megkérni, miszerint működjék oda, hogy addig is míg a munkáslakásokra elkészítése lehetnek néhány fertőnolektanyát a munkásoknak gyámára átengedtessenek.

Mindezen jelenleg egyes kolerakórokat tisztelettel Kérelemként a városi hatóság elé terjesztik bizalommal fordulunk hozzá szervezetre egyenlemény által, hogy a városatyák által figyelemre méltóztatni fog és a bizottsági óhajokat figyelemre venni.

A Tekintetes városi hatóságnak.

Pesten Szeptember 8-n. 1869. elnöktársa helyét a népegyesület bizottmány nevében

Pohl József

elnök.

Ez az okiró volt a kolerajárvány elleni küzdelem első nagyobb megnyilatkozása. (Hung Tz. 1869).

→ A kabinetalakítás hozzáadtam a Kereskedelmi Iparkamara vezetősége is mutatkozott legkevésbé tanácsokat ke sítettek, azonban megoldási javaslat.

További okok:

1869. iulius 9. budapesti városházát. munkásházakat építtetőkhez tartozik ótanácsot kérte a főrendi tanácstól engedélyét

Barakházaink szerint hogy 1-1. emeletről teljesen elkülönítve lennének. konyhákkal kinjon.

A tanács a kérést elutasította.

Az okok nem jórtak ismerni. a munkásság. tovább. szervezett. de a lakásügyek miatt érezték hogy. hull. szakmait tanni a lakásviszonyaiban.

A munkásság tovább lassult!

Statisztikai: Pp. fővárosnak a főnek lején a lakásviszonyok az előtti mind volt kiadásban:

1870 ben a fővárosban 10.905 lakott helyiséget és azokban 40.142. lakott utak össze. abbó pincében 1103 lakott. helyiség ben 5059. lakás volt. földszinten 8565 lakásban 32.336 fő. padlásban 6 lakásban 23. fő.

Valójában minden 2 ik lakás pincelakásban lakott. ezekben volt a legnagyobb a zsúfoltság, amelyekben itt egy helyiségben 4-6 fő lakott. Felmérés szerint. 992. egyszobás pincelakás 992 helyiségében 4706 ember élt. — Az egy szobánál nagyobb pincelakások száma 49. - 111. helyiséggel.

1870 ben összesen 1065 emeletből élt pincelakásban ~~1065~~ 1041. lakásban 1103. lakóhelyiségben.

A pincelakások bérlése a fővárosi viszonyokhoz. jelentősen Táncsics M. is foglalkozott.

1867. ben megjelent. „Fővárosunk Pest" cím. könyvében ezt írta: első kötelesség. hogy a pincefélé földalatti lakások építése lehetőleg megtagadtassék. (I.m. 21. old.).

A Szépészeti Bizottság a kötelező alápincézést az. tapasztalatok alapján az épületek biztonsága érdekében javasolta el, se pincék a kapitalista társadalomban munkásigénylésére alkalmatlanná ót.

A többi pesti kerületekben tűrhető-kerülhető lesz a helyzet.

Területileg elosztva a dolgozók lakhelyei: a belvárosban 2%. lipótvárosban 4%, Terézvárosban 3%., a külvárosi jelleg ese 28%., de ennél is több a Józsefvárosban. Ferencváros és a külsőkerületekben az összes munkáscsaládok 1/4 része lakott Kőbánya meg el. minden második ember munkás volt, csakhogy bizonyos városrész volt.

Az igazi proletár fejek a bányákban ugyan, ahol ez kispest, Csepel, Pesterzsébet, és utóbbi időben sok földalatti "putri" földalatti lakás volt kiolvasztva, Budapesti barlangokban.

Leíró városkép - kísérik a vegetéc.

1871. ben megalakult a Fővárosi Építő Szövetkezet. Ennek célja, hogy kisebb városrészek építésen a vállalk. nem jót eredményel.

A kisbérletes játékok kabóc építészetének érdekében harcolt. - eredményeként Pálóczi Antal. ötletében lett kiváltó. a fényes példák mellett. Fejér, kelenföld kis telkes családiházak építését. angol. mintára.

Lenin mondotta: a megelégedett munkás felkiáltással van a munka termelékenységére"

"Ha a munkás bérezetlen életviszonyok közt marad, drága ügyes és egészségtelen, túlzsúfolt lakásban bérletlen lakni, élelmezése és annak munkaereje nem javul, elégedetlen, gondterhelt és közeledő válik.

Ha pedig a munkásnak nincs kedve arra a termelés iránt és ezt az ipar fejlődésének, versenyképességének rovására vesz"

1872 évi bécsben városrészek egyesítése után a megalakult új főváros tanácsa a cseh kiemelkedő tevékenységét a fővárosi munkásság helyzetének antagonisztikus helyzete megszüntetését.

1873-ig tulterveleni állapot jellemzi helyzetét.
Gazdasági válság, mely az addigi egyre kapitalista fejlődést megállította és az ország pénzügyi helyzetét is megrendítette a munkások tömegeinek osztályharcban edzett fegyelmét a munkás egy helyzete rendkívül kedvezőtlenné vált, az elkeseredést. Fokozta a rossz egészségtelen lakásokért bért is fizetniük.

Az általános elnyt. a rendkívüli nehézségek ellenére is rövid fejlődött. a kapcsolatok a kapitalistákkal.

1873. év elején új szocialista hetilap jelent meg a "Heti Krónika" vezércikkében a kőbányai kőmunkás sztrájkjának győzelmét.

Kapcsolatban az illetékes tényezők közt. a budapesti Kerületekben is szervezni kezdte fel legalsóinek el. kapcsolatba, hogy a kőbányai sztrájk teljes megoldásra jelentő — Bevy lépést jelenthet a megoldás felé. ahogy az 1870-71 évi jelentésben.

1873-80 ig tartott az ipari konjunktúra újabb felfutásának mely a 80-as évben már ismét kedvezőtlenül jött. A kapitalizáció magyipar. ipari. munkaerőt kívánt a vidéktől. Ennek felszámolás tömegek. fokozatok az amúgy is elviselhetetlenné vált kapcsolatos nyomort. azonban a jobb keresetgyűjtésen tiltják a kapitalista kapcsolatot.

Az 1870. évek elején magát. a budapest. tőzsdeházát is foglalkoztatta a kőbányai sztrájk kérdése annak magas bérei mely „megkérdőjelezhetik a budapesti gyáripar kapcsolatát"

1881. évi kapcsolatok publikációjának már tudatos kapcsolata volt. amennyiben a főváros törvényhatóságának Németi Ambrus indítványára a kapcsolatok tanulmányozására és javítására bizottságot. küldött ki.

E bizottság komoly tanácskozásainak azonban egyik eredménye nem volt, mint egy az előadó által elkészített

kiadolgozott. Kitünő jeleneteinek és egy uj épitési szabályrendelet készitése mellett a közvagyonak fokozott figyelemmel kisérése mellett 1885 évi május hó 4-én fogadott el.

Részletes kimutatás Lukács György budapesti polgármesternek a fővárosi közigazgatással foglalkozó jelentéséből, melynek eredményeként működött meg az 1884 évi szabályrendeletet készitett.

..... Mióta az utolsó két népszámlálásnak Budapestre vonatkozó adatai a nyilvánosság elé kerültek a közvélemény nem szünt meg aggodalmasan foglalkozni a fővárosi lakosságnak fogyásával. és joggal.

Hiszen minden müveltségnek, jólétnek, közoktatási békéinek és nemzeti erőtudatának a család, a házasság képezi alapját és szilárdját.

A lakosságnak egy kisebb mértékben a fővárosban, szükségképpen mindig kétségek - azonban annak tényleges jelentőségét - mától is - nálunk is - csak kevesen ismerik fel.

Budapest újjáépitésével folytak felhivást a pénzintézetek és annyi mértékben azok kiadtak, ezen mértékben kényszeritették a jövőben itt lakni népességet, hogy lassankint addigi lakásukról, önként igyekezzen, hogy kisebb lakra és kevesebb igénnyel érje be.

Ezen ösztönszerü folyamat annyiban az o beavatkozott lakásviszonyokat rontva csak közé kétszobásokba egymaga elég kétszobás egy lakásszükséglet kielégitésére, annak a lakásoknak éppen ezen kategóriája volt kitéve áramlatnak a bérházakkal szemben nagy tömege ostromának.

Ezen bérházakban mint, hogy fizetési képességüknek megfelelő lakást nem találtak, egyszerüen a jegyzőkönyben Fővárosi lakásbizottság lakáskimutatót. idézve elő.

Bérházakban tényleg a pillanatban 12-14.000 lélekre tehető az összes bérházak száma s a jövőben ~~spe~~ tudomásra jövő pénz a meglévő optikai kör tartozmak.

Kitudjuk és megállapitjuk, hogy igen jelentős, hogy a városnak legnagyobb kabátjaiságaiban 62 az a pincékben elhelyezett lakás az amely Budapest valamely

osztályainál gyorsabban és állandóan szaporodik.

Tudva pedig, hogy a katonás képzési alapját és kritériumát a tömegadottság helyzetnek, kénytelen vagyunk bennállani hogy vidéki honvédeinkre szükségképpen mindinkább nehezedjenek és néhány a főiskolákban tőkét ér- megcsal. útján szükségképp szaporítják azon kétségbeesett tömeget, melyet proletáriátus-nak nevezünk.

Hogy évenként 12-14.000 új tüzérségi csata menniség megfelelő módon elhelyezhessük arra évente legalább 3000 szobára és a megfelelő hangyára volna szükség. Tőtjük, hogy még az utolsó háromban ebből és melyben pedig az épülőfáról szakadozottan mennyiséget vett általag csak 2000 új szoba épült ~~még~~ az az. 6-7 személyre 1. szoba!! De még ezen szánitás sem felel meg teljesen a valóságnak. — Mert: Feltéve hogy olyanok, hogy az újjanan épülő szobák nagyobb része ezen osztályok szánára teljesen hozzáférhetlenek és így arra ezen napból fogva midőn a főiskolás érbezik folytonosan vándorolnak és szükségesek, bitére mindazon "testi és erkölcsi" bajoknak, melyek a legegészségesebb egyéni és családi életnek is megrontói.

A főiskolában régtől hagyomás egyének közül pedig ezen szánnak és rendezetlen katonás viszonyainak bizonytalanában szintén mindig több- és több egyén és család sorsát oly helyzetbe melyben a gonoszoknak még csak jelenléte is tiltva kötik.

Ott vannak már ma katonás tekintetében műveltségünk, erkölcsi bírálatával oda kerül a tanuló ezen mind-inkább növekedő része, sőt sokan, de bizonytalanul hagyjuk oda a jobb osztályoknak szánában és műveltségben nem megtűrendő része is!! A tanító és Tanítónők a hivatalnoki osztály alsó fokozatai egyáltalában ezen széles rétegei a művelt középosztálynak mely egy részének ~~képzettsége~~ egészséges tiszteletre méltó és jókonzervés részét képezhetné s mintegy erőszakosan

→ 1893. Nemény: El. bell. törvényi fővárosunk fejlődése
határáról annak fenntartó főokait megyek ezt elintézni,
ez. állandó lakásszükségét. állandó „lakáskrizisé"
elhárítani nem voltak. engedni.
(1896. ápr. 30. Nemény t. interpellál. a közmunka Tanács.
ülésen s. bejelentette. elindult műemlékeink jóléte-
nek., békéinek és nemzeti erősödésének a erdélyi
a hőz. képzési alapját és narkhöréit.)

→ Kisbarnetin népjóléteink. lakásépítési lehetőségeinek
érdekében. kimondt. Pálóczi Antal (kozt. javasolja. hogy.
fejlődését. fitogtató nagy bérpalotáik. megyek ~~nem~~ határ-
ban nem egyéb > mint. uzsorás. kihasználására épített
műmáros lakóházak < helyett. tegyék lehetővé kis tel-
kekben. erdélyi házak építését > Cottage < angol mintára.

hasz ivy az elvilyerdésnek hitére.

Ellig zavarnák az albérleti hatósági viszonyok.

Az albérlők hetenként v. havonként fizetik a hakbért pl. 2 forintot hetenként v. 5 frt. havonta.

..... Mindön hötjuk a fejtan növendö hazánk elhelését és érezzük az annak közvetkeztében mindinkább növekedö felhodotokmak és terhektnek sulyát, midön tekintetbe vesszük, hogy ezek közvetkeztében közöl elhelét-hatólag évről-évre nehezebb lesz minden közmineműn változtatás és reform; ügy közöletemé válik előttünk, hogy itt az ideje — és legfőbb ideje a.

„Lakáskérdésen" segíteni kell... →

Bp. 1883. dr. Neményi Ambrus.

→ ...

A hatósági bérház kérdés közelebb hozásáról.

1883. évben alakult meg Pesten a Tisztviselő Építő Szövetkezet, sikeres működését folytatja a Népliget mellett. 11 ½. tanyán barátságos családi ház. Városrész Épült. ⊕ és azóta nem befejezte a hatósági házait, nem minden hatósági.

⊗ Az építkezés költségeiben a Pesti Kir. B. Soz hitelező bét eint adott.

A családi ház építési a tisztviselői helyzet miatt arányban egy alkalmi, amelyben a magas bérek minimumot mint.

A MÁV. jegyéről. Braun Gábor kerületi főnöke Pesten minden alkalommal kitüntetve lett tanácsára,

A hatósági házak nem jöttek.

Szabályrendelet tervezet a főváros hatósági házairól rendezésére 1884.

(részlet)

II.

A minták házakról.

10 §. A főváros oda fog hatni, hogy minden egyéni vállalat saját műhelyi igényeire, ahol magában a gyárhelyen, ahol annak közelében, — elegendő ivóvíz bekötésével épületi vagy bérlői jogán egy vagy valamely gépre tekintettel 1. gőzre fog valamely gépi műhelyt felhat. ad. el., az illetékes vállalat műhelyeknek zavartalan működését akadályozó esetről-esetre feltételekként kikötni.

11. § Oly egyéni vállalatoknak, melyek egyes műhelyeiknek igényeire alkalmas műhelyházakat építenek 30. évi adókedvezményben részesülnek akkor is fog az ily kis műhelyek bérlői kor valamely műhelyházak tulajdonába kerülhetni

VII.

12 §

Tűltömött lakások.

12 § A műhelyházakban nem megad. pincehelyiségek, ahol alkalmazni v. albérlőket tartani.

21. § Minden oly lak helyiségben, mely lakásra használtatik, minden felnőtt egyénre legalább 3 m² padlóterületnek és 10 m³ köbtartalmi térnek kell esni.

VIII.

pincelakásokról.

24. § A fővárosi területen fennálló házakban lévő, akár a közhasználatra szolgáló, akár a mellett létesített összes pincehelyiségek összeírandók, megvizsgálandók és minőségük szerint három osztályba sorolandók:

1.) lakhelyek
2.) tűrhetők
3.) rossz helyek.

(A Fővárosi Közmunkák Tanácsának hivatalos jelentése 1884. évi működéséről Bp. 1885).

— 1891 ai népszámlálás alkalmával a fővárosi statisztikai hivatal
fővárosunkat vont. Budapest, Bécs, Graz, Triest, Prága
Brünn, Lemberg és Krakkó közt és akkor megállapította.
> hogy a felsorolt városokban sehol sem ütötte fel annyira
tanyáját, a proletárság, mint éppen minálunk – ahol a
tabált. állapotokat cúfemisztikusan így jellemezi, hogy
„ fővárosunk hasára alakjában igen szegény ízeltlábúakat
tárnaszt az az, hogy szegénységben hasonlik mint a nyúgot
európai nagyvárosok bárunalyike.

1887. ben több mint 4000 személyt ittak össze. akik cáregrajcárok ezreiért ezek 1 szobából álló lakásokban tel. tek két lajtékot. is. akkor 5088 házastárs nem bírt saját lakással

Az albérlők száma a lakásstatisztika szerint a leg nagyobb értéket. a fővárosban a II. VII. és VIII. kerület tovább Podmaniczky u. és Stáció-ut között volt kiállítható a keltezés keten. ahol átlag minden 15ik ember. a férfilakosság közölt. átlag már minden harmadik személy volt ágyrajcár.

1890. a Népszava szerint „Pest nemcsak virágzó. a legtöbb. bár lakással bíró metropolisa a kontinensnek hanem népsűrűsége a legsűrűbben lakja. is arcokat. ami a szegénységnek. kultúrális igazságtalanságnak elsanyarodási. a lakásnyomornak a megtestesítője.

→

Nem csoda. tehát. hogy. az 1892. évi kolerajárvány már. már azzal fenyegette a fővárost. hogy nemcsak a tulzsúfolt. lakásokban élő munkásnépesség esik a járvány áldozatul. hanem a szegély. sőt a jómódú lakosságra is pusztulással átragadhat.

A közegészségügy akkor lőtte előtérbe a munkásnegyedek. hogy figyelmét a lakásviszonyok javítására fordítsa.

A kolerajárvány alkalmával fogtam azonban a figyelemmel egyetlen maradvány ember. és a speciális lakásstatisztikus. maradt amelynek készítését Hieronymi Károly akkori belügyminister rendelte el.

E speciális feladattal igyekeztem, hogy lehetőleg részletes. még igazságosabb. képet. mint akkor azokat feltüntették.

Kamenitzky Károly polg. ü. egyik kerületében elismerte, hogy 30. ezer ember. lakik egészségtelen pince lakásokban és a műhelylakások kére alig érnek tovább magasak, hogy a műhelyek kőpadlatok. azokat még fizetni.

bármely 1893. három az 1 szobás bútor árí bére 100-150. ~~frt~~ között volt. visszaut számítása szerint a napanto 1·20 ~ 1·50 ~~frt~~ Kerese minden 80-100 forintról ~~több bútor~~ több bútort lakbérért fizetni nem tudt. de meghaladta 1 szoba bányáért 246 Koronát is 2. szoba is bányáért amely a minden napi igényeinek megfelelő lakásszobra 334. Koronát.

Az előrebocsátottak alapján a fővárosi lakás bajokat a következő pontokban foglalhatjuk össze.

1.) A lakások zsúfoltsága, a rossz jó közegészségi és erkölcsi követelményekkel, ellentétben az együttjárásával.
2.) Túlságosan magas lakásárak
3.) Nagy hiány kisebb és a minden napi igényeinek megfelelő lakásokban.

A három fő baj legnyomorúbban közösen hatásban van egymással, sokszorosan egymástól függnek és csak a harmadik viszonyság egyöntetes javításával oldható meg sikeresen.

A kérdésben Bernik a megoldást.

⊛ 1885. ~~ben~~ megalakult a „Kertváros és városterv-ezőtársulat"
(Garden Cities and Town Planing Association) a kertvárosok
létesítése érdekében.

Összehasonlítás a külföldi államokra vonatkozólag. intézkedésekről.

I. fejezet. Anglia:

1875-i egészségügyi törvénykezés, a kórházépítés megkönnyítésére egy hozzá, a korábbiakban alkotott lépésről-lépésre haladó organikus fejlődés eredménye, amely a munkásosztály lakásviszonyainak javítását célozza.

A törvény I. része

Az egészségügyi törvény négy részben részletesen megállapítja az egészségügyi közszolgálatokat. — Négy része külön foglalkozik a tűlzsúfoltság, a pincelakásokkal, barlakásokkal és lakás hiányok. — 1888-ban egy minta-rendszabályt (model-bylaw) adtak ez iránt közzé.

1890-ben „munkáslakás-törvény" címen egyesítették ezeket; Egészségtelen területek, egészségtelen lakásokra, szállodákra a munkás osztály részére.

A törvény az egészségtelen fűg negyedek, tanyák, valamint egyes rűrdélyek (SLUMS) és lakások kiirtására irányult.

E törvény felhatalmazása alapján a magyarországi közigazgatás (London County Council) 125 ezer font Sterlinget fordított a fűgnegyedek és egészségtelen lakóistállók kipusztítására.

A munkáslakás kérdés szempontjából a legfontosabb a Törvény 3 ik része, mivel már pozitív rendelkezéseket tartalmaz új munkáslakások építésére. E törvény szerint felhatalmazva van a helyhatóságok, hogy minthelyt lakásszükség merül fel, maguk építtessenek munkáslakásokat, melyek 1/2 acre (kb: 7/10 hold) nagyságig bérbe lakásokat építhetnek.

A városok igen tanulmányozó épületeket készíttetnek a munkások számára, amelyek 2. főcsoportba osztandók: a lakásigák bérházaira és két emeleti házakra, amelyek a munkások tulajdonába mennek át. ⊙

— A angol munkásnak legfőbb óhaja, hogy önálló házikókban lakhassék a külvárosban.

Külön cája a angol törvényhozásnak lakásreformáló tevékenysége, mely arra irányul, hogy a nagyvárosokban népesülő-helyek biz lakásviszonyait sajót. külön gyermekeinek!

Egy 1889-iki törvény (Small Dwellings Acquisition Act) irányában felhatalmazza a helyhatóságokat, gróf vagi tanácsokat és a 10.000. lakosnál többel bíró községeket kölcsönöket, hogy a közönségnek pénzbölcsőt nyújtsanak az ily házak vételére.

A házak értéke legfeljebb 3000 font sterl. (7.200.-K.) a legnagyobb összeg maximuma 240 font sterl. (5.760.-K.) lehet.

A törlesztési idő maximuma 30 év.

Amíg az adósságot nem törlik le, a ház a közönség tulajdonában marad.

Francia-o.

Franciaország még angliát előtt fogott a lakásviszonyok közegészségi szempontjához, de sokkal csekélyebb mértékben építette ki azt. és ezért megfelelő eredményeket nem tudott elérni.

Az 1894. évi nov. 30-i törvény ezért nem járt oly siker-rel mivel óvatosan elkerülte, hogy kötelező rendelkezését kötelező jelleggel kössa el.

Hollandia.

Hollandia is már 1875 óta foglalkozott a lakásviszonyok javításával.

Belgium.

1889. évi törvény elsőnek volt, hogy a lakásügyet hitelkér-désnek tekintették és a közbiztosítás segítségül a takarékpénztárakat jelölték ki

Az 1865 évi márczius 16-i külön törvény egy szentralizált takarék-pénztárat létesített.

A lakástörvény felhatalmazta a kp. takarékpénztárat, hogy összegeinek egy részét lakásépítő társaságoknak kölcsönözze.

A takarékpénztár pénzét azóta a zsidóknek adott s a „Société de Crédit" a műlakásokat czéljaik tulajdonosává tették. A kölcsönöket évenkint 2½ %-al törlesztik.

úgy hogy 25 év alatt törlesztése ramatok. Kölcsönt csak azok a munkások kaphatnak kik a házaik értékének 10 %-át készpénz-ben befizette. úgy hogy a munkásházak építési évtized ugyszólván alig kellett magántőke.

Az egyes házakra kajegyzett — jelzálogok - a Société de Credit. mervin állottak.

Az „Eigen Heerd ist. good werd" tanulj Gent-ben. maj. 1891. ben alakult. meg 250. ezer frank részvénytőkével. kirt a. épített munkáslakásokat.

A kolozsvárpenzstári az 1889 iki aug 9-i törvény arra is felhatalmazta, hogy az építkezőkkel életbiztosító szerződést (assurance mixte) kötnek

A munkásoknak kiadatban, törlesztési kényelmben és életbiztosítási premiumban átlag a kölcsönösszeg 7 % at kellet fizetniök.

Az életbiztosítást oly módon kötötték meg, hogy a biztosítási összeg, a munkás halála esetén, ovadag az előtt. egyen időpont kötötte esetén esedékessé vált. jelzáloglot. vissza kellett fizetni, innen a neve: „assurance mixte".

~~A berendezés, amely et a magyar „Munkásotthon. Szöv." tata szervezésénél vett át.~~

~~1896 ban 666 ft. megtérült.~~

A belga törvény eddig egyike a legsikeresebb törvényhozási alkotásoknak.

Németország.

Németországban mind a kolóniarendszer gyakorlása, mind. új alapú kolóniák építése az egyes államok és a községek kötelességéhez tartozott.

A német birodalomban csak részleges javításokat. eszközölt a javaslat kolóniarendszerében először az által, hogy az 1889 iki június 22-i. „Invaliditäts- und Altersversicherungsgesetz" felhatalmazta a munkásbiztosító intézetet, hogy a jövedelmező üzlet célra tőkéiket. nagyobb felvig nyereséket. hasznot. mellett „munkáslakások" építésére fordíthassák...

Olasz-ország

Olaszország ezek a szózat végrehajtását fordította figyelmét a kolbászviszonyok javítására.

Ausztria

Ausztriában már 1883-ban utóltak a bérpénzekben arra, hogy a súlyos adósságoknak lehetőleg fenntartó és ahhoz népoptolyok alakján kolbászót.

Az 1892 febr. 9-i-törvény amelyet 12 évre hoztak, a munkáskolbászokat magában foglaló bérkörzetet 24. évi-menetrendben rögzítette.

A munkáskolbászkörzetek építőinek elhömogolitására közzétette — állami baleset-biztosító Intézetek-útján hatott. közre. Triesztben a kolera-biztosító intézet 1896-98-ig 22 munkáskörzet építtet. 192 bérlakással, amelyek között 108. egy szobából két kamrából és konyhából, 84. egy szobából egy kamrából és konyhából állt.

A bécsi kolera-biztosító intézet. Floridsdorfban — 1899-ben 300. egy kamra költséggel. 6 háromemeletes bérmunkáskörzet építtet. 77. erdődi lakással és 21. kabinettel nőtlenek számára.

Ahonnan a helyzet

Magyarország: Morvka-Osztrava. iparvidékein

Hazánkra vonatkozólag, sajnos ezek egyetlen forrásról tudunk megemlékezni, amely csekély mértékben a dolgos nép kolbászviszonyainak javítását célozta: az ideiglenes ország 1875: IV. t.-cz.-ből. — E törvény 4. szakaszában a közösségi munkások számára építendő 1-2 szobás fűtőtlen lakásokat építésének elhömogolitására megállapított adókedvezményeket a helyi társadalmi ismeretek alapján fogunk tárgyalni, hogy — már Nemény Sándor szerint — azzal a jóakarattal bírni alig van mit megtámadhatnunk." (Jelentés 1883. 7. l.)

A közegészségügy rendezéséről szóló 1876 évi XIV. t. c. 18. §. arra a különben természetes rendelkezésre szorítkozik.

hogy oly helyeken, ahol a munkások egyébként nem lakhatnak, a nagyobb. székhelyek tartózmak munkásaik elhelyezéséről gondoskodni, de különben sem a fennálló lakásbajok megszüntetése, sem új lakalkalmatosságok teremtése iránt sem ez, sem más törvényeink nem intézkednek. Lsy. pl. a kisajátításról szóló 1881. évi 41. tc. 1-3 §-ai a községeknek és városoknak 4-22 §-ai pedig Bpest fővárosnak adnak bizonyos városrendészeti és középítkezési célokra kisajátítási jogot, de egészségtelen szuvadékok v. városrészek, ahol csak ily radikális intézkedés változtathatna a fennálló bajokon. Bírálgatás.

© kisajátítás-ra nem.

Egyenesen kis lakások építését pedig a magyar állam még közreható utan is alig mozdította eddig elő. Új házak és új városrészek keletkezését általánosságban adókedvezmények által elősegítette úgyan, amennyiben az 1896 évi XXIII. t. cz. az általános házépítő célt tartozó nagyobb városokban az új épületeket 15 évi házadómentességben részesítette, de a kerambolt házak újból való felépítésére nézve csak 12 évi házadómentességet engedélyezett, holott éppen az egészségtelen és elavulandó régi házak keramboljait kellene elő-mozdítani.

Városainkban közül is csak egy-kettő tett szabályozó lépéseket a házépítkezések javítására (Győr, Miskolc).

Kivételképen Budapest volt az első nagy város az egész világon (l. Jäger i. m. II. köt. 26. l.), mely az ötezeti építési rendet. Fogadta el. ——— 1874. ben ugyanis Budapestet négy építészeti övezetre osztották.

Az első a belső városrészt foglalta magában a nagy körúttig és egyéb kisebb nyílt rácsozatot. A második övezet az nyolc. városrészekre terjed ki szerébe zárt építés módokról. A harmadik övezet nyílt házsorokból épülhet és a villa negyedeket jellemzi, a negyedik övezet a még részben „falusias" jellegű külső kerületeket. (munkás negyedeket) foglalja magába.

Ez utóbbiban ingyenesek a jobb kereseti viszonyokat tekintve munkások szerény lakásokat építeni. v. ahhoz az őslakosság

nagy mértékben fogadta le házaiba albérletben v. éjra-
györnek a bis fizetésü ugyói munkásokat (ujonnan
ezekhez tartozott a legalsó és legrégibb bi befogadta őket, bárcák
kispost, nagyd. Postaszsébet).

Budapesten nagyobban bokrainak bokrosziir-
segleteiről. közvetlenül még bevésbé gondoskodott. Bpest.
a főváros. bár Dr. Neményi Ambrus inditványára - mint emli-
tettük — a törvényhatósági bizottság már 1880-ban a lakás
- viszonyok tanulmányozására és orvoslására bizottságot
küldött bi, mely Neményi emlitett javas előterjesztését és
inditványait némi módositással elfogadta. (L. Jelentés
a Budapesti Lakásügy Tárgyában Bpest. 1883, 27 l. és köv.)

A minisztérium ezen 7. év. mülva kiadta gyá
Összefoglalva: A "Magyar Ugar és Nép-ugara" cimü cikkei, valamint
a Képviselöházban az Sz.D.P. részéről elhangzott interpellációk
nak nyomán, a "kolera-járvány fenyegető veszedelmeitől tisztítva"
jóra a szabályrendeletnek azon pontjait amelyben a fő-
városi hatóság bizonyos minimális teendőket a királyi
Károly belügyminister intézkedés a fővárosi hatóságot, hogy
a lakásbérdést minden irányban tanulmányozza s külö-
nösen a túlnépes lakásokat behatóbb feltételnek vesse
alá, hogy ezekkel szemben erélyes intézkedésbe tétethes-
nek.

A fővárosi hatósága ennek folytán 1893. márciüs
hónapban a túlnépes lakásokat összes kerületeiben
- ugyi viszonyaikra való tekintettel tanulmányozta s Gerlóczy
Károly alpolgármester elnöklete alatt bizottságot küldött ki
azon célból, hogy ez a közigazgatási bizottsági elé
a túlnépes lakások megszüntetését illetőleg javaslatokat
terjesszen.

Ezen bizottság a miniszteri rendelet értelmében
azonban ismét csak a közegészségi kritikus igazságokat
feljegyzette a törvényhatósági bizottság elé amelyeket az
egyhangulag elfogadott.

> Az 1881-es nobódy-rendelet hatásosnak fenntartandó azon hiszemben, hogy megnyerni történik hiányát képes, mely főként a kerületi elöljáróságok mint elsőfokú közegészségügyi hatóság bíráskodik.

Orvosi és műhiba-hozzátartozók, ingyenes műhiba-hozzátartozók, adókedvezmények nyújtandók.

Csak egy nobiból álló lakásokba - albérlők - vagy ágyrajárók csak hatóság engedélyével fogadhatók be.

De még e kezdetleges határozatok sem léptek mindenbe és így az utolsó évtized alatt elért eredmények nem is feleltek meg a hozzájuk kötött fűzött reményeknek.

A törvényhatóságok a fontosabbakban legfőbb súlyt arra helyezték, hogy bizonyos társadalmi - igények kielégítését elősegítsék és építkezés kedvét felélesszék csak tettek is legtöbbet. mindenütt a jelen szerint a fokozás - mi ég erőkifejtésére.

A lakáskérdés fokozva is fenn maradt.

II-ik fejezet. **Megoldási lehetőségek**

Egyetlen legcélszerűbb megoldási alakulások építése.

— Munkás családiház építésének alternatívái —

A lakáskérdés - építési társadalmi tényezői három nagy csoportba sorozhatók:

A) a műhiradók és alapítványok
B) a közhasznú építőtársaságok
C) a lakásépítő szövetkezetek csoportjába.

Részletezve:

I Műhiradók

A) a műhiradók és alapítványok.

A magyar állam legnagyobb ipartelepe

az államvasutak. egyes nagyobb. állomásai mellett. lévő munkáslakóházakat s a saját költségén épített. lakásokat a munkásoknak csekély lakbér fizetése mellett adta bérbe.

Egyik legnagyobb. és régi munkáslakási telepet. — ezidőszerint beruházásként — Budapesten a Magyar Állam vasút. az Észak. főműhely dolgozói részére építtette s. a beköltözést adta át dolgozóinak csekély bérösszegért 1896. évben. (11 m. szobás. 100 lakóházból földszintes és 1 emeletes, egyike szükséglakás helyen)

A magyar kir. államvasutak Gépgyára Budapesten csak kis mértékben gondoskodott. nagyszámú munkásainak elhelyezéséről és ezzel az általános lakásszükséglet enyhítéséről. A gépgyár az 1869 évben épült és ezzel egyidejűleg épült a gyár területén 2 betemeletes és 9 egyemeletes lakóház, melyekben összesen 100 lakás van; 1894 évben pedig 1 egyemeletes lakóház, amelyben 2 lakás és egy nagy munkás étterem van. E lakóházak és egyéb ahhoz tartozó munkás épületek költsége a könyvekből: 2.594 # öl téglák vételára melyet a vámon a fiumei-út mellett engedett át 11.196 frt-kor bizományban a lakóépületek és mellék ép. épít költs 271.216 frt-kor összesen 282.412 frt-kor. 1894. évtől a gépgyár területéről lakóházak nem épültek. Lakás erre szükség lett volna.

Épült még a külföldi (Cseh) szakmunkások részére a Böhányai utcai fronton 2 földszintes ház (~~a Cseh-ház~~) és melyet a munkások „Cseh-folyosó" nevezték el.

A Ganz-gyár a fény-utcai (Bp. II. ker) törzsgyára mellett 1884-ben házat, 1885-ben ism. 3. és 1894-ben két egyemeletes házat épített. összesen 125. szobával. A villamos X. határállomás telepén kocsigyári (vaggon) munkások részére pedig 1885-ben házat, 1889. ben házat és 1893-ban évben újabb házat egyemeletes házat összesen 156 lakással.

Első budapesti Gőzmalom R.T. 1886-ban épített. A gőzkazánja és 6m hosszú és 6m magas - szabadon álló kéményt

magára foglaló lakásokból álló munkástelepen, ahol saját munkásaitól a főrosság 160.- ill. a magyobb lakásra 210.- korona lakbért szedett.

A m. kir. bányaügyek tőlünk is arról győződtek meg a munkások lakásviszonyait, hogy a kimentőr tekintélyének kellő tiszteletben tartása mellett a munkásoknak megfelelő telepítési eljárást. Így pl. a selmecbányai bányakapitányság (Aranyidka és Réka községekben) és a nagybányai bányakapitányság területén. — Vizsgálataink során megfelelőbben gondoskodott az állam a vidéki vas- és acélgyárai-ban (Diósgyör, Vajdahunyad, Zolyombrezo, Kudsir) alkalmazott tisztviselők és munkások lakásviszonyainak rendezéséről, vagy hogy nagyszámú bérlakásokat építtetett.

Külföldi viszonylatban is kifejtettük a csak a nagyvidéki ipari és bányavárosok építésére nézve lakás és szabadulókról, hogy ily kimentőrök a munkaerőt, lakásépítéssel, jobb körülmények közé hozott.

Történetesen Lyonban a bendorfi Krupp-gyár és a steyri Jeyrsmeyer alkalmazott e téren mintaszerűt. Franciaországban Maine Tours-ban, Ménier Noiselben, Lederlin Thaon-ban saját vidéki óriási-üzemek és bányák építettek nagyszámban munkás-bérlakásokat. Hasonlóan áll az Egyesült-Államok nagyvállalataira is. Legkitűnőbb létesítmények közé tartozik Bournville. és a Port Sunlight, nagy Berti városok.

Az előbbi helyen eddig 20.000 lakos számára épült 5000 bérlakás.

II. Alapítványok

Mindenekre nagy mértékben csökkentheti a lakásínséget már az is, ha nagyobb emberbarátok jelentékeny alapítványokat tesznek első lakások építésére.

Angliában a legnagyobb alapítványok közé tartozik a londoni Peabody-alapítvány és a Guiness-Trust. Peabody 1862-ben több mint 3 millió k-át fordított munkáslakások építésére, amelyet 1866-ban két, és 1868-ban újabb két millióval egészített ki és 1873-ban 3 milliónál több hasznánál alapított.

Az alapítványhoz tartozott 5.387 lakás 11.918. személlyel.

Guiness-Trust-ot, melyet az ilyenmű törekvéseiről ismert Lord Iveagh 1899. alapított a londoni és dublini alaptőke 2 millió s londonban 2874 lakással bír 5339 személlyel.

Németországban Anders. orvos tőkéjéből ingatlan 1887-ben Düsseldorfban 1 mil. márkás alapítványt tett hasznának czéljára.

Az osztrák alapítványok közül a „Ferenc József. császár alapítvány néptakásokra és jótétemények czéljaira" emelendő ki. Ez alapítvány létesítésére az osztrák országgyűlés 50 éves jubileuma alkalmából határozott. — Az alapítvány legfőbb czéljául nem a jótékonyságot, hanem azt a magasabb szociálpolitikai czélt tűzte ki, hogy minta szerű munkásbérházak építésével a befektetést kereső magántőkének igazolja hogy megfelelő helyeken, megfelelő technikával épített — munkáslakások — olcsó bérházak mellett is, megfelelően tudnak jövedelmezni.

M. ország: „Sajnos hazánkban nem emlékezhetünk meg senkiről, aki ily célra addig valamely jelentékeny alapítványt tett volna, pedig ha van cél, amely méltó a nagyszabású adományokra és amely hatalmát biztosíthatja, úgy bizonyára a lakás viszonyoknak és ezzel a nemzet életerejének utópolására tett alapítvány az."

IB

Közhasznú lakásépitő egyesületek-társaságok

Az első munkáslakások elöállitására a toposztatot szerint a legalkalmasabb és a legtöbbet tehetnek az olyan egyesületek, amelyeknek czélja, hogy minden nyereségről való előzetes lemondás mellett. folytassanak közhasznú épitkezést.

Ezen egyesületeknek formája vagy az egészen személytelen tőkeegyesülések: Társaságok korlátozott felelősséggel, illetve részvénytársaságok, amelyek rendszerint nem a közvetlenül érdekeltektől létesittetnek; avagy oly egyesületek amelyeknél a személyes mozzanatok lépnek inkább

I. előtérbe: Szövetkezetek.

Mindkét egyesület részben vételre bérbeadásra v. mindkét czélra épit házakat, melyek lehetnek: Családi-házak" 13.

Rénaud t.m.

II. A korlátolt: felelősségü épitőtársaságok és jészvénytársaságok, amelyek közhasznú lakásépitkezéseket foglalkoznak, a nagy városokban a - munkáslakások - épitése - nek igen alkalmas formái.

A toposztatot bizonysága szerint a jészvénytársaság a leginkább került modja a nagy városokban a vagyonos osztály, első sorban a városokban. kislakások - épitésének, a munkások számára.

E téren Németország megelőzte Angliát is, amennyiben a berlini közhasznú jészvénytársaságot már 1848.-ban alapitották. A nagyobbik német jészvénytársaságok közül. a berlini 4-5000 embernek ad lakást. 1899-ben a münchen-gladbachi 508, a barmeni 400, a mainai-frankfurti 338. házat épitett.

Angliában a londoni > Kézmüves, munkás és általános lakástársaság < (Artisans, Labourers and. General Dwellings Company Ltd.) a legnagyobb. az egészben v. részben emberbaráti (semi-philantropic) intézmények nemében.

5 1/2 millió koronás alaptőkével létesült, amelyért 25.000 jószavazatot a 21 ő-koronás kvesnjától. bi.

London környékén a szóvad utolsó évében 1947. egyesület 315 bérvillás eredeti lakással rendelkezett. Lakásaikban több mint 50.000 lélek lakik

Norvégiában működnek: Eastend lakásvállalat (Eastend Dwellings Company Ltd.) amelyet 1884.-ben kb. 4 millió koronás alaptőkével alapítottak. Több mint 2 mill. koronás értékű házakat bírtak 6 mill kor. értékű házzal

Kiválik még a „Fővárosi egyesület a munkásosztály javára" („Metropolitan Association for Improving the Dwellings of the Industrial Classes") mely városi bérházakat épített.

Franciaországban. Lyonban. 1896-ban létesült. egy több millió frank alaptőkével bíró jószavazatosság mely olcsó lakás és élelmezés jószavazatosság céljait (Société Anonyme des Logements Économiques et d'Alimentation) fejlett ki oldásos működését.

Az Egyesült-Államokban, minden közhatalmi támogatás nélkül is igen szépen működött. egy egész sereg, részben filantróp bérvállalat, részben pedig részben pedig munkásokból álló szövetkezet épített házakat. Többször. New-Yorkban. „a City and Suburban Homes Company" és a „House Building Company"

Az Egyesült-Államokban különösen nagy jelentőségűek a filantróp alapú nagy munkáslakás-építő társaságok, melyek igen nagyszerűt. lakótelepeket a szegénynegyedekben építettek.

Norvégiában, ahol így egyedül Gyárott lakótelepet. egy közhasznú „Munkás házépítő részvénytársaság" a helyhatóság a helyi nagyobb iparvállalatok, pénzintézetek, a város és a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium támogatásával.

A társaság 200.000 koronás alaptőkével létesült.

a jószívűeknek az köszönhető:

Wáry Gyula	60.000'- korona.
Szeszgyár	15.000'- -"-
I. Tobozsár pénztár	15.000'- -"-
Magyar tobozsárh. pénztár	10.000'- -"-
Kohn F. gyáros	15.000'- -"-
Jamborits gőzmalomtul.	5.000'- -"-
Schlichter építőmester	10.000'- -"-
Győr város.	25.000'- -"-
Kisebb jószívűek.	45.000'- -"-
Összesen:	200.000'- korona.

A jószívűtlenség ozsonbiról a kereskedelemügyi miniszteri rendelet 5 évre öt évi 10.000'- korona pénzbeli támogatásban részesült a jószívűtlenek évi 5%-os kamatjának kifizetésére. — Az új házak 15 évre öt adómentesek. Ennek fejében az üzemeny állami ellenőrzés alá volt helyezve, amennyiben legalább 200.000'- koronát fordítani minőségük építésére és fenntartásra kellett

A munkástelep a m. kir. iparfejlesztési és ipari minisztérium által amerikai alapra támasztott alapkölcsönt részesített. Terve szerint mintatelepszerű épület volna.

A telep építése nem gyors tempóval, amennyiben a jelentkezések az alapszabály 16-ik § ellenére igazgatói ajánlatra nagyobb összegeket szántak ki az igazgatóság tiszteletére járó évi díj címén a később említett.

II. A munkáslakások építésére a jelzálogtörvényeknél alkalmasabb — francia szempontból különösen — a „házepítő szövetkezet" volt.

Eberstadt berlini magántanár szerint a „legalkalmasabb és a legnagyobb jövőre biró formája az építő egyesületeknek"

A szövetkezet szemben a jelzálogtársasággal, mely csupán tőkeegyesítés, kényszerű személyek egyesülése a cél érdekében kisebb szervezettel, a kölcsönöknek nagyobb áttekinthetőségével és fogyasztási fejlődési képességgel bír.

A kölcsönépítő szövetkezetnek három fő fajtáját különböztethetjük meg, amelynek jelentősége, éppen a mi viszonyainkra való tekintettel is igen különböző.

a.) A első alakja a munkásság szövetkezeti önsegélyének a kölcsönös tején az angol és amerikai megnevezett.

Building societies, és az úgy „belga" szövetkezetek, amelyek tagjaikat takarékos kényszerű személyek hitelképességét adnak saját házak építésére vagy megvásárlására akkor, hogy magukba házakat építtessenek v. tereznek. Nagybritanniában igen korán (XVIII sz.) szabályozták ily szövetkezetek, úgy, hogy már 1836-ban törvényesen szabályozták azokat.

Az Egyesült-Államokban is már 1831. óta folyik ily szövetkezeti mozgalom, úgyhogy 1893-ban 1838 ⇒ Building societies < volt az új világban.

Ez évig a szövetkezet útján a dolgos emberek 314.755. frtral szerezték meg tulajdonuk.

b.) A második csoportja a házépítő szövetkezetek maga épít tagjainak, még pedig tulajdonul szerzésre házakat. A házakat társasan építik és sorsolás útján jutnak az építkezés kiadásaihoz. E módozat főként Budapesten több mint nagyobb arányokat alkot, egy 1898 évi törvény 2 millió koronás állami építési költséget is fordított rájuk.

c.) A munkáslakás építési szövetkezetek legélőbben való és általában viszonyaink is legélőbben való formája volt. Az a formátum, melynek alapján szövetkezeti házak. — közös - tulajdonban - maradnak azok házairól nem a szövetkezeti tagok határozatos öntulajdonába győrhatóra, hanem bérjegyzés után — bérbeadásra építik oly módon, hogy e házakban a szövetkezeti tagok lakhatnak. A tagokat csak akkor lehet felmondani, ha tagsági kötelezettségeiknek meg nem felelnek.

Bécsben már a hatvanas évek végén kezdtek szövetkezeti építési szövetkezetek. azóta rendkívüli jelentőségben emelkedett.

Hazánkban, egyfelől tőkeerős jelentős népünk önsegélyre való erélye anyagi és kulturális képességének másfelől a fennálló viszonyok és a tervezett közlekedési tényezők erélye érzékének e kérdés fontossága iránt, eddig egyetlen jelentékeny házépítő szövetkezet volt-le

„Ez a Munkás-Otthon Szövetkezet"

mely 1897-ben keletkezett. Rákos-ligeten. 15 perczre fővonalvonalban vonaton a Keleti Pu. pályaudvartól. A többi kísérletek a szétdarabolás és izolálódás folytonos fenyegetése

meg.

II. Tanulmány.

A megvalósulás felé:

Munkás-Otthon Szövetkezet.

1896-1907.

⊛ Dr. Nemenyi K. mondta: „El kell távolítani fővárosunk fényes bőrtönéről azon gebete foltokat, melyek azt „éhségtelenítik, az állandó lakásnélküliséget állandó „lakáskrizissé" elfajulni nem szabad engedni" „meg kell szüntetnünk, hogy minden műveltségnek, „jólétnek, társadalmi békének és nemzeti erősödésnek a család, a ház képezi alapját és szilárd bázisát" A műntás ki fujtatot kár az emberiség az a pétage. melyet a vihar állandóan elsöpört, sokszor igaz mélyéig borulunk egyek közt. szegödne éli le életét. s ki tud tezéről. szeret meg tanyéit mauzóleum ma is a szegénység, nélkülözés áldozata erkölcsi kötelességünk segíteni helyzetén v. legalább is elősegíteni annak javulását"

Említ. az első lakóház építése. az emberiség őstörténetének végét. és az első legelső város építése. a megoszlott kultúrára bezodását jelenti, míg képezi számosabb emberek összezsúfoltsága valamely időben közben civilizált civilizációnak. minőségére „árnyéka oldalát" .....

Történelmileg visszatekintve:

A műtrágyával való gazdálkodás rohamos fejlődése magával hozta a hordás túlzott fontosságát, ami nagymértékben erősen foglalkoztatta a főrósori Tanácsot, statisztikák készültek, a tényeket világossá válott hogy a hordási helyzetet tarthatatlanná tette fel. ~~valóban~~ az állam is helyt tudjon foglalkozni kérdéssel. a már-már tűrhetetlenné váló helyzettel.

Ez időtől fogva felvetődött le a hordás kérdés problémája megoldásának igyekezete és gazdasági szempontból szakszerű elbírálás alapján a tőke, a hordóanyagot a "Hordóbiztosító Részvénytársaság" hordóanyagának kezelésére" végre megalakult. a hordási kérdés egyre súlyosabbá váló problémájának kérdési megoldására irányuló tárgyalások.

A műtrágyaság szervezetei a. Sz D.P. valamint a Hordóbiztosító vezérei igyekeztek a gyári műtrágyaság segítségére menni, hogy még tolóthordóik a kiselőírást és elfogadható hordókhoz vezet. A Műtrágyabiztosító vezérei Rauchmann Adolf. Kiss Adolf. ig. de még inkább - Körschner Jakab. titkár buzgolkodtak fel. és vették. pártfogásukba és segítették a X. kádárjai irti magyarokat — Mór Gyárgyár, Ónodi fur. Gyula vagyon gyár — hordók mozgalmát.

Ab-inicio: Örvényműtrágyák mondották el; hogy. 95 óta ők egyik boronga és fő magyarok az Északi fur. — magyarok műtrágyái a hagyomány szerint tartoztak (jó apám is közöttük volt) — a mozdulatlanságukban mikor megszólott. a gyár elindulója a felfadott. az elidiő kezdetére, elöbenültek a lőr is ha ételhordó tinbádról v. erős nyírágpapírba kasírozott vagy kis lóbarok, bane a hozzájuk hozott "csúszpénz" (főzelék) mellé egy kis fehér borral - (mert a ezért az árpanyok ha ők is a csalódnak nem, de a dolgozók helyet - közel kijöttek.) megmelegítve a próbákat befűtött. hozzon tetejére, mikor az Örvény-tér sarkán

(1) közölte hogy a főtörzsi munkások és kisparosok között. mozgalom indult meg. a végett, hogy a főtörzs alóga a közös anyagi költségtoronnak. amennyiben a munkások 180. 200 ft. fizetnek 1 vala hányért a főképpen a munkások részére épített. bérhonnyokba az uszony is korlátoltan állapot. közök építésére van szükség. hogy a munkások. a most fizetett. közlésnél kisebb. összegért. nyújt. közöt. szerezhessenek.

az úgy nevezett „kirakatpiacon" a vidéki kiadóktól sürgették szerzői honoráriumuk kifizetését, a zsűrizésért járó fizetségek kifizetését, a sokszorosítási költségek megtérítését. – nyersanyagpapírok folttisztítására fogtak kozmás az ebédhez, kiülve a sorok mellett ki ólon. Ekkor tudták egyesek képviselőt delegálni, s ebből értesültek arról, hogy a Párt, mely egyúttal kiváltképp az a Népfrontban, melynek egyetlen tárgya a lakásnyomor.

A gyűlés szónoka Kürschner József párt vezető-
régi tag. egyben a elnök. Bizt. Pénztár gyűlés tiltakozás volt. (1)

A megjelentek közül többen felszóltak, hogy
a. indítványozták, hogy ne határozzanak, hanem a „fenn-
tartás ügyében- kis bizottságot küldjenek építészeti szülfői-
ági minisztériumi „amortizációs- rendszeri" alapon.

A gyűlésen megjelentek felháborodása az alkal-
mat egyéb fájdalmas problémáinak is vetette fel. mivel.
egyre sivárosabbá vált a hangulat. s az okból az ügyek-
tői-jelen lévő rendőrtiszt a gyűlést feloszlatta.

A rég akarattól elnyomni nem lehetett a
tőkepénz hatalmával. a Hungária kt. is kőbányai-utcai sorsház
lévő vendéglőben ismét összejött a gyűlés vezetősége
kis Károly, Kürschner József is működött (jó ápolás is ott volt).

Kürschner kifejtette, hogy a pénztár vezetősége
a párttal. egyetértésben elhatározta, egy az ipari-
munkások részére bérlet nyitotelep létesítését. rendszeri
alapon s annak megvalósítását ellenőrzi irányában vállalta.

Ő azután akkori határozatot hoztak, majd meg
választották az előkészítési bizottságot. (jó ápolás is benne volt)
egy memorandum készítését is a felsőbb szervek felé, vég-
ben a Ker. Ip. Minisztérium támogatását kérték a főváros.
vezetősége felé telek ötvenedése eljárást, amennyiben a
Munkás Betegsegélyző Pénztár azt kívánja ki eljárást, hogy a munká-
sok és kisiparosoknak alkalmat nyújtson arra, hogy
minden megerőltetés nélkül, – igényük a szükségleti
szerezhessen meg. s a már többször félrevetett. és meg
határozott. munkásság minden fillérnyi hozzájárulás

Parodiától megkímélteseik, mind addig a míg a uebi Szilá-
-fisba helyezet. Lakóiskor, fel nem épül jószellezeti alapon is.
.vese kegyen: „Munkás-Otthon"

A memorandum továbbitását az illetékesek felé a
Belgiumtár jószerül mind - Szedemenyező - Kürschner Jozsef
vállalta el.

A tervezet az Ipari és Kereskedelmi Miniszterium ja-
-vaslos vegleges részéről elfogadást nyert, mely szerint a
a bérlemtől, tárgyalását annak is inkább, mert arról szó
szóval van epiteszeti minták lakásokról tervpályazat ált hi-
-dalgozás alatt. a miniszterium kebelében, mely egyenlőre 1000
munkás lakóházak épitését vette célba s. utasitás szerint egy munkás
mintatelep. alakitandó vállalat tervének elbirálására a Belga
munkás. családi házak épitési igazgatóságát elgondolás alap
jául, melynek már az állami tanulmány ut kiépitette alapjait.

A folyamatok szerint a bizottság tagjai, ebben az évben
mult be utjárat. Financiálisan Belgiumról, szakértelem, épit-
-telepitési szempont szempontjából Amerikából utan Chawelland-
-szerették fel. Lud a Magyar telepek, egész városrészt képező
s. óriási kiterjedésü sokszinü városi telepitést tanulmányoz-
-ták meg. Magyarországi viszonylatban a legnagyobbakat
vették.

A Miniszterium szerint alapjára három mintá-
telepet kivánt felépitteni (Bp. Gyár. Szegedinben) hogy a tagok
tiszteletben tartsák minden jára és országterületén többet is épitsen
azon tipusokból. hogy a tagok 7 %-a részvénnyal egyenlő
lehet.

Ezek egyike a pesti „Munkás Otthon" volt, melynek
szervezését, felépitését Fachk. Károly. mintaszerűen
biztos. egyben gyümölcsöző jövedelmet igyra a szervezet
vezetőinek biztos. meg.

Fachk Károly személyével szóltak megbizatásáról s. le-
-hetőségét, mely alkalmat nyujthatta lehet a telep alapitásához. annak
megvalósitására. Akaraterős. ember, de törékeny szervezetü volt.

Megindult az alkotó munkásság.

1896. december hó 12-n. Budapesten a VII. Dob-u 52 sz. alatti ház egyik műhelyiségében tartott rendkívüli közgyűlésen Fackh Károly műépítész elnöklete alatt és Weinmann Fülöp pénztáros, Kiss Adolf jegyző jelenlétében a „Munkás-Otthon" házépítő társaság megtartotta alakuló közgyűlését.

A megjelent 60 tag csaknem kivétel nélkül egyszerű munkásemberekből állott.

Kiss Adolf a munkás betegsegélyező pénztár titkára első sorban ismertette a mozgalom eddigi és az pénztár alakulásának történetét. Hangsúlyozta, hogy az akció keretében addig míg a munkás részére épített házak át nem vétetnek, addig is a munkás részére gondoskodni kell.

Az alapszabályok készítésével kapcsolatban ismertette az alapszabályok tervezetét is, hogy az elhunytak és más tagtársak részére is alamizsnát fogjon biztosítani, hogy azzal az összeggel, a melyet addig a bérlakások hasznából tőke a tagok házaiból is kifizethessék a az addig fizetett házbérért gyermekei nevelésére fordíthassa.

Indítványára az egybegyűltek kimondották a „Munkás-Otthon" szövetkezet megalakulását.

Elfogadták az alapszabály-tervezetet, a melyet Földes Árpád dr. felolvasott elő.

A „Munkás-Otthon" szervezésére megválasztották egyhangúlag elnökül Fackh Károlyt, igazgatóul: Schneeberger Károlyt, Deutsch Jánost, Gliick Jánost dr. és Kiss Adolfot. Ügyészül pedig: Földes Árpád dr.

A tisztikarban Kiss Adolf bejelentette, hogy az 1000 ház építésére 2.000.000 korona szükséges.

Végül megbízták az Igazgatóságot, a „Munkás-Otthon" szövetkezet kérelmének a kir. Földtehermentesítő Hivatalnál való keresztülvitelével.

Tárgyalásról Kiss Adolf ismertette az építkezők kötelezettségeit és jogait, a az alapszabály felolvasása után azt egyhangúlag elfogadták.

Kmf. 1896 dec. 12.

Igazgatóság.

~~1896. december 12-n a Budapesti Dob-u. 12-sz. alatti ház egyik szerény termében megalakult a~~

„~~Munkás Otthon~~" ~~lakásépítő szövetkezet.~~

~~A megjelent alapító tagsági 60. tagja erőnkívül kívülről vidékről egyszerű munkásemberek volt.~~

~~Ezután egyhangúlag Facek Károlyt választották meg ideiglenesen ügyvezetőnek minden adminisztrációval ötlet megvalósítására és a későbbiek folyamán még az eljárási költségeket is nagyobbik fokozatból fedezte.~~ ⊙

~~A Szövetkezet első teendője volt az építőipari tagság megnyerése. Ez akció elsőbben a X., Kőbányai-úti házaknál nagyipari és állami üzemek felé irányult. Ezek dolgozóinak lakásviszonyai kedvezőbbek és nagyobb kapcsolatuk birtokában.~~

~~Mivel akkor a Párt napilapja a Népszava is felhívásával fordult a munkásokhoz.~~

~~Munkásokat Dolgozókat!~~

~~A budapesten mindig jobban elharapódzó lakási inzsora enyhítésére a Munkásbiztosító Pénztár a Minisztériumok támogatásával egy minden tekintetben kultúrált helyen és körülmények közt 1000 kétszobás munkáscsaládi házat kíván építeni amortizációs részletfizetési alapon életbiztosítással.~~

~~A részletfizetés célul tűzte ki, hogy munkásoknak és kisiparosoknak alkalmat nyújtson arra, hogy minden megerőltetés nélkül részletekben a mellék kereseti viszonyokhoz képest, egy lakóházat tulajdonául szerezhessen meg.~~

~~A vállalkozás terve arra irányult, hogy a hasznavehetőségtől már többször felbecsült és megbízható munkásság minden fillérnyi kiadástól megkímélten mind addig míg neki kiutalt lakóházra fel nem épül.~~

~~Megvalósításával a munkásság régi vágya teljesül.~~

☒ Nimbusbérelés a főrészben.

☐ ~~Az Expanit illatanyagban vágyat~~

Vörjuk jelentkezésüket. szerező rendáltban
(Bpost. VII. Dob. u. 102.) hol minden felvilágosítás megkapható.

O. Munkásbiztosító Pénztár
Kirendeltség főnöke.

Ismertető felhívást intézett a munkássághoz a
"Magyar Ipar" napilap szerkesztősége is, bizonyára annak
szociális és kulturális jelentőségét.

A Bizottság további teendője a bányaüzem elő-
vegyészi
pítése és az alapszabály tervezet elkészítése volt, egy
tanulmány int. felhasználásával, előtte alapján.

Engedtessék meg, hogy kitérjek a fejlesztés
sorrendjéből is a fentebb megemlített külföldi tanulmányut
eredményait, röviden ismertetni, mint a tervezés alapját.
Dr. Forrai Lajos Dr. Nemény Bertalan tanulmányut
alapján. A tanulmányut hiteles voltát nem kívánom
megy, de jó alapos ismertetése is fentiek alapján lehetővé
válnak.

A tanulmány int. célja nem ismeretes egy minden
tekintetben kiküszöbölt szociális műszaki telep tervezésének
kísérlete, és részletes adatok egyűjtése volt.

Az int. végcélja Európa volt.

Az int. gazdasági és finanszírozási központokat: városok
alapján már ismertetem a továbbiakban ezek. a telepítés is
hasonlatos központokra lesz ki.

Történelmileg a XIX. század végén alig ismert fogalom
a szabadulni igyekezett a városok terjedő munkásnegye-
dekből s ahhoz módja a volt kis arisztokratikus gyár

Ez időtől fogva az egész világ magyipara párhuzamba
a bérház fontosságára kiszolgálásra a dolgozóit.

Ettől elszakadtak ki a városi negyedek.

A tanulmány itt: Németország és Belgium után Angliába vezet el. európai viszonylatban.

Az előbbi államok munkástelepítési nem mű faktok. modern szociális formáknak munkástelepítési hagyományos módon zsúfolt és zsúfoltsági a nagy sűrűségnek közül kiválasztott. ezek több-kevesebb kerített jellegtelen fa és tégla-házakból felépítve.

Itt ellen a ellentétben Anglia munkástelepei már rózsásabbak, egyenes kis kertes munkás házakból. Négyzetes elrendezésű utcákból, közös elő kis kertekkel., ellátva, vízvezeték és villany világítással. majd iskolával, templom, orvos és kultúr központtal. Világ-

ritka. tűzoltóval szociális fürdőkkel.

Velejében Angliában már 1844. óta Liverpool közelében Port. Sunlight-ban 1888-ban Birminghon mellett Bournville területén épültek kertes munkásházak kiszolgálására a munkásság részére fényt, hasznát, művészetet, majd. főlelkészt. Carrollton Saint-Luis mellett. kilométerre 1000. egységű kertes kabinház település 240. he. területen nyílegyenes és kerek utcákkal, ellátva, víz, földgáz és villany világítással. iskola és kultúr központ egyházi. egyéb. a város centrumától, ugyh. az angol nagyon kedvelt a külvárosi csendes magányt.

Hasonlóan az európai. Amerikába - a nagy lehetőségek hazájába - már igen előrehaladott volt a kertes munkásházak építése. Többek közt Ney-York, Chicago, Washington, Cleveland-ban a legelőre kialakított szociális központok közt élnek a munkások csalódás kertes házakban, melyek az általuk központok köz lépést legmodernebbül oldották feltárásra.

Philadelfiá-t a „otthonok-városának" - Cy „City Of Homes" névvel nevezni, a világ egyik legnagyobb városa 130 négyzetmérföld területe sűrűn van beépítve 300. ezer. db. egyforma - általuk szabály typusú egy csalódás magányos kabinnal melyek „saktábla"

Az amerikai vélemény szerint:

A városi dilemmák megoldásának egyes területein a városon kívül v. legfőbb annak perifériáin van s ezért egy összefüggő közigazgatási egységnek a városi élet decentralizációjára kell törekednie, nem pedig arra, hogy a város belsejében is a főhivatali épületek építését bonyolítsa.

szerü szabályossággal elrendezett. utcáik háloszotóbon vannak. ill mozitanak neg. (chess-board system)

Egészen szabályozott. kialakult. typusuk van egyes-nek a Philadelfiai cottageoknak. Philadelfiának eso-dóbotos is az egész városi parkot. szitkitő „garden-suburb"-jai (kertes külvárosai).

Chicagotól kb. egy órányi távolságra van „Gary" „Amerika mágikus városa" tuk egyetemére épültek egészségos, többnyire 1-2 ~~szintes~~ emeletes fürdőmedencével. bisberttel állított. művészi és tájbotanikai szempontból. egyedül szemlélni olasson adtak el. a művészetnek.

A városoknak jelentékeny része betonból (concrete) épült. mely az u. nev. Ōntött. kobátóz tipus. tömegos alkalmazására keit. A település sokféle szerü, egyszerü melléképületekkel. (kazán-WC stb.) Egészségügyi kulturintézmények (iskolák, mozodák, szanatórok, színház, mozi, vidámparkok, sportterek, templamok művészi alkotások, minden településen megtalálhatók. „Egy modern és magasabb települési politika" követelményeinek megfelelően."

Összegezve a tapasztaltakat: A modern település szerkezete valamint épületeinek elrendezése az isolétiy. legjellemzőbb formája" az egyenes vonalu „sakktábla"-szerü. kertes kobátóz tömbökből kialakított. létesítmény. ⊕

Az Amerikai kobátépítés, kertes művészi foglalkozásunk ütja számba elmagyarázva nézve sokkal tanulságosabb mint az európai országok városai-é mert a művészeti" viszonyai különböző szempontokkal (telepítési, épitészeti kialakítási, topográfiai elrendezési stb.) jóval inkább hasonlatosak az amerikai mint pl. az. angol v. német viszonyokhoz s bármely érdekes és fejlett. kobátós politikai intézmények vannak is magyarra figyelemmel Amerikai példája

Azt is megállapították, hogy az Egyesült Államokban a műtárgy osztály foglalkozása, működése és lakás ügye egyenlő szinvonalon áll a nyugateurópai középpontokkal.
Amerikában átlagban minden egyénre egy (pontosan 1.08) szoba esik. Budapesten pedig-hasonlóan az okkáció - kiindulást 0.39. adnak ezekben az 3. kerü jut egy szobára. A vizsgálatokban megállapították, hogy mely átlagban az amerikai lakások quantitativ tekintetben kedvezőtlen fokozatban állanak az Európai kokásokénak.

Utolsó államúsink Washington volt, hol megkötöttek amaz Amerikai legnagyobb városnyugatát. A tanulmányozta a Washington rendszerű városrendezést.
(Két ilyen rendszerű városnyal is kerületünk kapcsolatba került meg a telepítésnél. HK.)

→ Elképzelés:

A városrendezési vezetőség, mint kerületi kívánságának megfelelőleg a tanulmányi terv felhasználásával egy minta „Munkás Otthon" telep létesítendő 1200 család részére 2 és 3 szobás kunyhós épületekkel, kibővített kertes kivitelben, zöldterülettel körülvéve, közösségi épülettel, közértel, orvosi és iskolával, sportteleppel, a ~~~~ piacnak jelentős területtel, sokféle funkciójú elrendezésben vagy fokozatokkal.

– műnbástalapsúlyi és speciális statisztikában megis sokból értékesebbek magyarországra nézve.

Ajánlotta e javaslat elfogadását.

Végezetül kívánom megtett előterjesztésemet az abszolutizmus Cleveland-jai mint az amerikai magyarság központjával. amennyiben, az ottani állapotok kívánatosabb irányban hatnak reánk. főként a magyar munkás helyzetének

A városnak ez a része megközelítésben távol esik a centrumtól és általában a városi jobb forgalmú részektől tartozik, Ettől a többi magyarsággal; ahol a magyarság nagyobb v. kisebb fokban együtt Többféle megoszlásban él, Clevelandben egészen önállóan, kívülön városrészben tömörülnek bíróságaink, s. it. egészen önálló magyar társadalmi élet folyik.

Ebben módjukban állt ellátni, hogy iskoláik tiszta és egészséges, a legjobb hatásokkal bíró munkásaink is 2 nyolc hónap nagy fizetésű hónapot. a többiekben a szokott munkaidőben 3-4 nyolcig. A nyolcók száma kissé alig valamivel több, azoknak minden igényeknek jut egy.

Tartják a kapcsolatot az otthoniakkal, újságokat fogadják be az otthonról érkezőket"

→ És tanulmányi útjuk előtt a. célja a telepítési és építészeti technika, valamint az olcsóbb kivitelezés.

x →

Visszatérve a kronológia belső eseményekhez:

A tagság belépési mozgalma változó, kezdetét vette a fluktuáció.

A Népszava újabb felhívást intézett a munkássághoz.

Ez [illegible] második volt. a bizottság ismét a telepítési megoldhatóságához szükséges területi és pénzügyi problémák megoldása

- ezekhez a hiányzó adatokat időnként - időnként hiányoltók és cariókat. a 26 év betöltése előtt és az ülőmunkát végzettek történeti összegekből és az éri nyereség fölöslegeiből fedezhetők.

Az épitendő 1000. családiház elökalkulált épi
tési költsége 2.000.000 Ft. tett ki, ennek megszerzése nem
kis gond. volt. de siherrel járt. bár nem minden jölbenő
nélkül.

Történetesen:

Az épitendő családiházak épitési költségének egy.
részét. a. vállalkozót. a fogyasztók elodott. házakra. bekebelezett
törlesztési-, illetőleg-kölcsönök - nyujtott szerzés megkö
-re nézve a fogyasztók mint egyéni adósok, a vállalkozót kész-
fizetői kezessége mellett, közvetlen tartozási viszonyba
léptek az illető jelzálogintézettel. szemben.

Az épitési költség másik részét a vállalkozót -
kamatmatmentes részkötelezvények - biztosíték
biztositotta magának, amelyek a vállalkozónak, a fo-
gyasztók elodott. házakra terhelő részletek befizetésére
esedékessé. felszólítási határidejének lejártával kiállított a elöl
említett jelzálogleveleknek kölcsönösen kezelői jogosultságban.

A jelzálogkölcsönt az ingatlan 50%-ig a Pesti Ke
reskedelmi Bank nyujtotta, az elsőhelyen való bekebe-
lezés mellett. 1.000.000 Ft. erejéig. 6% kamat mellett.

A másik 1.000.000-t a másik helyen való bekebe-
lezés mellett. 100000db. 100 Ft-os névértékü kölcsönkötvény.
biztosítékával. terhesítették elö. mely nem kamatozó. ①

Ennek felét a m. kir. Pénzügyminisztérium vette át.

A további másik felét. pedig megosztva ② Dreher.
Antal. sörgyárral, Berndorfi fémáru gyárral, Drasche téglagyár
rt, Krupp. Arthur. acélárú gyárral, Diószegi cukorgyár rt, az
épitési vállalkozók Gfrer Schiloch & Grossmann cég, valamint
a Hollandi Életbiztosit. RT., hogy a fogyasztók ~~el~~biztositási
kötöttek. 1 ennek fejében. 2 részletben, kamatokból álló házak épithetők
megnek vételára 20 év alatt törlesztendő 4½% évi ill. havi
esedékes kezelési járulékokkal. Ez az összeg a kamatot. tőz,-ölet és
balesetbiztositási díjakkal együtt is kisebb mint a mennyi bér-
összegnek egy ilyen lakásért a fővárosban.) →

① Külföldi és Magyar pénzes csoportokkal.

② többek közt.

△ amely nagyobb iparú állami munkásnak is biztosítaná a
megtelepedésre folytán érdeklődőt. a telepítést, további

és rethely öt. magyobb nyárunak 844. ossk. erdőkben bötvényhet.

A II. ik bötvényhöleröu 83. ossk. hiszot.

Azon kivül a m. kir. kincstár 400.000 korona kölcsönt adott. 8.5% interkalar erejéig. kamat mentesen.

A Pénzügy Miniszterium oromban kihirdette, hogy az épit- -heló fogok 7+2-ének mükösés oridőhöz kell tartozni.

A kihirdetett jogkötelezettségek kimerésés. nélkül fönntartatnak s azok teljes beváltásáig a nyomtheczeti fogok üzleti nyereségre igényt nem tarthatnak

Földtani bizottsági ülés 1897. okt. 20.

Fachk. Károly elnök közölte, hogy a Társaság közgyülésében. hogy a kormány földtani tárca ord. a Pesti ll. Kor. Bank. segédkezésével ll. finánczirozása, nem különben a hazai és külföldi nagyiparosok közreműködésével. tiberült. az 1.000 erdődi bőz épitési pénzösszeget. kiutasitani.

A bizottság a bejelentést örömmelet tudomásul vette s. megbizotát. arlott. a tulajdonjogának kivívásáért.

Többek közt Loczy Lajos ur dr. Földes Károly megtartotta az alapnyolóly gogi ismertetését.

Tisztelt értekezlet:

Az alapnyolóly kidolgozásánál figyelembe kell. vétetni minden körülmény mely a kiváltság davorol. mata a legtöbb jogot kiztositó és egban visszaadandó kötelezettségeket is.

Az alapnyolóly az emberi kültura és humanitásnak megfelelőleg van felépitve.

Darkolotos pontjai, a hazai kölcsönzési folyamot az arannali kivitelben vételi kötelezettség s az életbiztositással fóró kapcsolatban. kedvezményeket, az utolsó külön jelentőségü kivánni a. csolódfentartó in egyik kormánytagnak ajánlatát.

Ajánlatát utóbb részletesebben:

~~II VI~~ :

II "Tanácsnok, vezető a gépre: alapszabályzatra és jegyzőkönyv."

Az alapszabály értelmében a tagokat legfeljebb 25.% a lehet olyan, ki a szervezetnek munkásságában nem tartozik, mindig tehát a tagoknak három egyen arányt kell, mint ez jegyzőkönyv több ily tagot felvenni!

Általában elmondható, ezen arány szigorúan megtartandó.

Egy tag legalább két és legfeljebb 4. üzletrészt szerezhet meg. — Két üzletrész egy átlagos (szobányi) családi házhoz és telek (2 mola + kunyhó) megszerzésére jogosít és kötelez. Kettőnél több üzletrész tulajdonosi jogot csak egy családi házhoz és telek átvételére számot jogosítva. és kötelezve, amely nagysága és értéke azonban a üzletrészt meghaladó üzletrészek számának szorzata arányában növekszik.

Egy üzletrész nagysága 100.- Korona értékben lett megállapítva, melyet minden szövetkezeti tag tartozik belépésével egyidejűleg az igazgatóság által, megjelölt (Kar B) pénzintézetnél letenni.

A szövetkezeti tagok a társaság kötelezettségeiért. gyeiért. — egyetemlegesen szavatosságot — vállalnak; befizetett. ill. a kijelölt pénztárnál letétbe helyezett üzletrészük erejéig.

A tagnak felvett, jelentkező kötelezettségét a szövetkezettel az iránt. szerződött. biztosító társaság által ország megrizsgáltatni, a tagsággal egyhelyütt. családi házat. amely akkor szerezheti meg ha a szövetkezet által megállapított feltételek és díj mellett életbiztosítása elfogadtatik.

Ahi életbiztosításra el nem fogadtatik a jegyzőkönyvi családi házat az igazgatósággal által általában esetről-esetre meghatározandó különleges feltételek mellett szerezhető meg.

A házhelyek az igazgatóság által nyilvános sorsolás útján jelöltetnek ki a tagok részére s minden tag.

hőtelen az akként bejelölt húzot átruni s a tagsági jog az akként bejelölt telekre terjed ki.

Visszavásárlás esetén a húz eredeti vételárra fizetendő a tulajdonosnak, melyből nyers a még fel nem ütött részletek, mint a jogosítványból származható értékkamatok és minden egyéb a szövetkezettel szemben fennálló tartozás levonandó"

A húz értékének olyan megállapítása, mely bár az ingatlanság által engedélyezett keretközött mozog és meg nem térítendő is a telek árának emelkedése v. a bert. művelésből származó értéktöbbletet megtérítési tárgyát — nem képezheti —.

A ingatlanság megfelelő szervezetnek biztosítani kell gondoskodnia tartozik.

a.) hogy a telkeken épült húzak v. azok egyrészének emelete építése v. kiépítetlenül hagyott telkek beépítése által megnagyobbítva ne legyenek.

b.) hogy az ingatlanok, más mint a szövetkezet kötelezettségei biztosítására „jelzálogilag" megterhelhető ne legyenek.

c.) hogy a szövetkezet telepén levő húzokban pótlólagos részek egyáltalában nem, egyéb ingatlanok pedig az ingatlanság beleegyezésével és általa meghatározandó illetékek ellenében legyenek nyújthatók.

d.) hogy a tulajdonosok húzaikban bérlőket csupán az ingatlanság beleegyezésével és az egészségi tekintetek figyelembevételével és a tulajdonjog bizományosával szerezhessenek be.

Az ingatlanság jogosítva van a tagoknak az általuk igénybevett ingatlanokban kívül, más ingatlanokat is általa meghatározandó árban eladni. Ilyenkor a szövetkezet által a tagoktól - visszavásárolt - húzok, azon részletnek számának levonásával, hogy üresen maradnak hasznot és egyéb szerzeségeket okozzanak jogosítva van az ingatlanság azokat a szövetkezet közelében kívül álló személyeknek eladni,

vagy esetleg bérbe adni, hőtelen azonban ennek eszközlésénél azon célt szemmeltartani, melynek előmozdítására ezen szövetkezet alakult.

Még be nem épített lakásokat és telkeket a szövetkezet szakosodhat el. Külön alakulat. Az eddig kibocsájtott jegyzőkönyvek kiegészítő részét képezik. akként, hogy a megállapított időtartam ill. az egyes tagok v. csoportjaik életére még pedig úgy alkalmazási mint megélési esetére pótló életkiegészítési költségekben kibőtölt. megélési hozományok előtt állnak biztosítottak után a biztosító-társaság részéről befizetett biztosítási összegek azon részét, mely az alsó határon belehelyezett gólyagarál hőlesőn teljes tőkeértékére szükséges összeget meghaladja, az illető hiányok felhalmentesítése mellett, megfelelő mértékű - részkötelezvények - beváltására fordítják. Hogyan ezen célra fordítandók azok az összegek is, melyeket a szövetkezeti mérlegei nyereségképpen biztosítanak.

A jövedelmezőre ható együttes összegeknek megfelelő mértékű jegyzőkönyvi értékét a jövedelmi bizonyítást hivatalos könyvben a tagsági hőlcsön teljes összegére be. — Az akként, hi nem sorsolt és határban be nem váltott jegyzőkönyvek valamennyien azonnal váltandók be, akkor midőn a határban el nem hullt biztosítottak az életbiztosítási költségekben hitel. megélési időtartamot eléri, abból az összegből, melyet a biztosító intézet akkor a még életben levő biztosítottak után fizet. Ha az összeg az összes még forgalomban lévő jegyzőkönyvek névértékét meghaladja többlet kamatpótlás fejében illeti az összes kibocsájtott jegyzőkönyveket.

Ebben a kamatpótlásban az egyes jegyzőkönyvek azon időnek arányában részesülnek, mely határozatuk kibocsátásától kezdve el. amely határban hi nem sorozottak a végső esedékességig - ébet.

E rigból a korábban kisorsolt ezimuteka tulajdonosai a kisöltött. jószbötelezzéseka helyett... igény-jogokat kapnak, melyekben a kisöltött. ezimuteket. kisorsolásának időpontja kitüntetve lesz.

A kibocsájtott. jószkötelezzéseka teljes kisöltéséig a szövetkezeti tagoka igyeti nyereségre igényt nem formálnak

Abban az esetben, ha a szövetkezet. az ezidő-szerint. még el nem adott., már felépitett. v. ezután felépitendő házakat. injobban felvreendő tagoknak v. akár már eddig kiépitett. szövetkezeti tagoknak adná el., az igazgatóság jogositva van az ilyen házaknak épitési költségét. szintén jószben jószkötelezzéseka kibocsájtása útján v. egészen az utóbbi módon kiszerezni.

Az ezután kibocsájtott. jószkötelezzéseka második kibocsájtásunaknak jelezhetnek, kamatozhatnak és sorsolás útján a kisorsolásakor azok alapján azonban „szavazati jog" nem gyakorolható.

Az ilyen II. ik kibocsájtású jószkötelezzéseka kamatkötét. és sorsolási terhét. az igazgatóság állapitja meg; ő nyilvánitja az igazgatóság határozza meg azt. is, hogy az ezután elvadandó házakon kevői a részletárt. mily évdijakkal. (cannúitásokkal.) és mennyi idő alatt. Tartozunak törleszteni, életbiztositással. kapcsolatosan v. anélkül.

A kiposttag a kijelentésekhez kudolumóvil vise az élint kapósta.

1897. okt. 20.

Igazgatóság.

b. pénzügyi problémák megoldására utalva sorra került a települési ill. építési terület megnevezése:

Nem kis feladat volt egy olyan területet kijelölni, mely a kitűzött célnak teljes egészében megfeleljen, mely szociális, mint garázsipari és egészségügyi szempontból, ~~stb~~ ahol az előre kalkulált 1000 lakás lakói megtalálhatják szükségleteiket a nyugodt "sajét" otthonukban.

Sokszor érdekelődés után vagyunk megtekintésre került Budapest területén a Gubacsi-út környékén kijelölt terület, de annak ára igen magas volt, környezete sem volt egészségileg kifogástalan, távol mentünk a Cinkotai Csömör, Kerepes közelében kisebb építhető részlet, sem lett meg, bár olcsóbb volt, de a közlekedési nehézségek miatt ezt is elvetettük.

Végül is a Rákoskeresztúr határában fekvő a Rákosmenti Gazdaságtól 10 ha nagyságú összterületből (kivéve a meglévő) kijelölt 15 kh. nagyságú kiválasztott gazdasági területre került az alkalmas szántóterületek megvételére [illegible] ár mellett és megközelíthetősége, valamint meglévő közművek jelenléte végső soron megfelelőnek bizonyult.

→ területileg. Kataszteri térkép alapján helyszínelés és felmérés után az előírásoknak megfelelő. Feladványokhoz a „Mühlbán-Ofenau" 520 v. méretre kell. Előírva. Horizontálhoz azonban Oberesztenhez tartozott. Emiatt is a 10 v. Örházi feltételes megállóig is a Oberesztenhez tartozott mint az állomás. Gf. Vinyázó Ferencné mint. felelőshöz hivatalosságának megfelelő.

É. Rákosberestur területére beépítődött. Jelentősége a közigazgatóságilag is odatartozó területet vette meg a Szövetkezet 1898. dec. 31-én 230.000.— forintért. tulajdonosától. Fuchs Ignác. gondolkodó birtokosától. előnyös áron.

A szóródott telekterületet a birtok középpontját képezte s ezt vette körül fuárom oldalról a. ennek Fuchs birtokát képező 40.000 □öl területek (később a. ennek. felparcellázásával már Rákosligetben lettek eredetileg) mint annak közvetlen szomszédai, görögkatolikus Rákosszentmihályi Cintorto. és Rákosberestur községek vették körül.

x→

Történelmileg a területet 1848. ig a Podmaniczky és Weinekheim családok földesúri birtoka volt. 1867. ben történt úrbérrendezés után a Weinekheim család birtokjogát Fuchs Ignác nevű vállalkozó vette meg és adta el. annak középpontját a Szövetkezetnek. Fuchs emberbarátságból magasztosságával sokban hozzájárult-a telep megalakulásához, felépítéséhez. és annak speciális viszonyainak kialakulásához.

xx→

Emlékezzünk.

Vajon mikor ne kerülhet a megszószólt, mitrajt magában könyvezetileg, az e. ami birodalom volt. biológiailag, magfény és egyéb vonatkozásban: fokozni az. előtti területnél

o mások- geologiailag. ill. —

„Munkás-Otthon" (Rákosligetet) településünk „gazdasági" viszonyait tárgyát képezte; ezt vette körül fuárom oldalról a. ennek Fuchs birtokát képező 40.000 □öl területek (később a. ennek felparcellázásával már Rákosligetben lettek eredetileg) mint annak közvetlen szomszédai, görögkatolikus Rákosszentmihályi Cintorto. és Rákosberestur községek vették körül.

Történelmileg a területet 1848. ig a Podmaniczky és Weinekheim családok földesúri birtoka volt. 1867. ben történt úrbérrendezés után a Weinekheim család birtokjogát Fuchs Ignác nevű vállalkozó vette meg és adta el. annak középpontját a Szövetkezetnek. Fuchs emberbarátságból magasztosságával sokban hozzájárult-a telep megalakulásához, felépítéséhez. és annak speciális viszonyainak kialakulásához.

Emlékezzünk.

Vajon mikor ne kerülhet a megszószólt, mitrajt magában könyvezetileg, az e. ami birodalom volt. biológiailag, magfény és egyéb vonatkozásban: fokozni az. előtti területnél

„Munkás-Otthon" (Rákosligetet) településünk „gazdasági" viszonyait tárgyát képezte; ezt vette körül fuárom oldalról a. ennek Fuchs birtokát képező 40.000 □öl területek (később a. ennek felparcellázásával már Rákosligetben lettek eredetileg) mint annak közvetlen szomszédai, görögkatolikus Rákosszentmihályi Cintorto. és Rákosberestur községek vették körül.

Történelmileg a területet 1848. ig a Podmaniczky és Weinekheim családok földesúri birtoka volt. 1867. ben történt úrbérrendezés után a Weinekheim család birtokjogát Fuchs Ignác nevű vállalkozó vette meg és adta el. annak középpontját a Szövetkezetnek. Fuchs emberbarátságból magasztosságával sokban hozzájárult-a telep megalakulásához, felépítéséhez. és annak speciális viszonyainak kialakulásához.

Emlékezzünk.

Vajon mikor ne kerülhet a megszószólt, mitrajt magában könyvezetileg, az e. ami birodalom volt. biológiailag, magfény és egyéb vonatkozásban: fokozni az. előtti területnél

„Munkás-Otthon" (Rákosligetet) településünk „gazdasági" viszonyait tárgyát képezte; ezt vette körül fuárom oldalról a. ennek Fuchs birtokát képező 40.000 □öl területek (később a. ennek felparcellázásával már Rákosligetben lettek eredetileg) mint annak közvetlen szomszédai, görögkatolikus Rákosszentmihályi Cintorto. és Rákosberestur községek vették körül.

Történelmileg a területet 1848. ig a Podmaniczky és Weinekheim családok földesúri birtoka volt. 1867. ben történt úrbérrendezés után a Weinekheim család birtokjogát Fuchs Ignác nevű vállalkozó vette meg és adta el. annak középpontját a Szövetkezetnek. Fuchs emberbarátságból magasztosságával sokban hozzájárult-a telep megalakulásához, felépítéséhez. és annak speciális viszonyainak kialakulásához.

Emlékezzünk.

Vajon mikor ne kerülhet a megszószólt, mitrajt magában könyvezetileg, az e. ami birodalom volt. biológiailag, magfény és egyéb vonatkozásban: fokozni az. előtti területnél

⊗ a Dura fiatalabb. terrazói alá.

Szénhidrogén igen jó lehetőséget adott szénhidrogénkutatáshoz, azonban eredményeik kiértékelésében többször is tévedtek. M.O. (R.L.) térképsorozatára.

Tanulmányunkban azonban a település területe hidrológiai szempontból lett kiválasztva, igyekeztem még-utólagosan-is érdekes földtörténetét. képezheti annak földtani, hidrológiai, és időjárásbeli tanulmányozása.

E célból a közeli Cinkotai valamint a Rákoskerti homokbányákban D.Dr Pécsi Gáspár hivatalos geológus e.t. és társai által végzett talajtani vizsgálatok adatai „vízszintesben" amelyek összehasonlításával azonosíthatók a települési területe talajszerkezetével.

Körzethez tartozó

A település területe geológiailag a Pesti-síkság vízgyűjtőjének keleti felé emelkedő IV-V. terraszán foglal helyet. a Duna szintje felett 50-60. m. tengerszint. felett, 173.5 m. magasan a Rákoshegyek vonala felé annak 3-5 %-os lejtésű részén.

Történelmileg: a Pesti-síkság kőzetanyagai a Pleisztocén korszak közepétől kezdett kialakulni, felszínének alakulását. az ős Duna térrétegeinek képezte ki — amikor a Pleisztocén korszak elején magasan fekvő tetemes mennyiségű kavicsrétegeket. a síkság legmagasabb kavics takaróját. — majd le Delta szerűség - melyen. utólagos kéregmozgások következtében mozaikos szerűség felaprózódást és süllyedéseket hozott. létre. Ot szinten a Pleisztocén végén, ill. a Holocén elején. b. Felsőpliocénben (levantei) kavics takaró szélesszórásban É-D. felé terjedve folyóvíz. Csömör, Cinkota, Rákos, Rákoskert területén felszíntől 10-30 m. vastagságig közöl, változóan laza homokos fekün, majd. Fokozatosan agyagos dél felé Ferenczyvölgy alacsonyaira a Ferihegyi repülőtérnél a mélybe süllyed a Duna fiatalabb terasza alá.

Megállapítást nyert, hogy a kavicsréteg Dl. (U.O).

telepet. ezek. keskeny sávban érinti s helyeb. már magrészt. kiágyzik, mert a telep területe a Rókos-patak völgyében mélyen települt s így a völgy oldalában ezek másodlagos áttelepitet az Erdőnna által visszahagyott kisebb-nagyobb kavics-foltok foglalhatók (két. ilyen nagyobb kavi-folt volt feltárható az építkezéskor és két. kitermelve a tér közepén cca 15 m. mélységig valamint a sporttelep. építménye területén).

A vastagabb és legörvegebb kavicsréteget. a Csikóstai erdő és Kishegy fedik.

Az erdő keleti végén, a telep. trafóházhoz közeli bányában két. feltárva az altalaj szerkezeti része.

<u>E területi részen elért vizsgálati eredmények "relative" azonosithatók kisebb korrekciókkal a települési alati talaj szerkezetével.</u>

<u>Közetanilag</u> a Csikóstai változatosan 10-30 m. vastag kavicsréteg Felsőpliocén-Levantei-eredetü, főleg vidékről valók, részben Alpi-Szlovákiai, majd. a magyar országi, többekközt. Visegrád tájáról származnak, közet. fanilag valamivel fiatalabb a Gödöllői-tájod vidéki hamvak, homokkő kerekdarabjaitól. (Bódi B.).

Szemnagysága, közepes és apróra 10-15 $\frac{m}{m}$-ig erősen kerekitett. orál. v. gömbölyü formátumü, általában sárga és barnasárgü, meglepően egyező és összetételü. Bódi B. szerint közetanilag uralkodó elegyrésze fehér kvarc, kloritos kvarcit., de található közte gránit, mikrolinos-muskovitgránit, kvarcos ~ amfibol gránit, amphitok, pegmatitok és több kvarcporfirok is, feltünő a kvarkavics közetkavics telyes hiánya.

Kavicsvizünk a közetalkotta ásványokközt. a legnagyobb, gömbölyüségünk foka $V.o. \; C. = 2:\frac{6}{-}$, $p. = 2:\frac{6}{-}$, $v. = 6:\frac{9}{-}$

A település és környékének felszine futóhomok, homokos-lösz, jellemzője, hogy igen alkalmas szántóföldnek.

A homok felszine közel vilógos, szalmasárga szinü a vasoxidok. vegyületek oxidációja miatt mélyebben már kobalt kékes-szürke s ez mélység cm-2 m.-ig terjedő vastagságban fedi az alsó kavicsréteget.

A Perbi-síkság orográfiai jellemzése.

A vízfolyások kialakulásának iránya.

Egy-DK. volt.

A vízfolyások anyagának igen sok fajta ásványi - elegy volt, általában gyengén osztályozott, megkerekítetlen durvaanyagok, nem túlságosan koptatott szemcsejű, amelyekben bizonyos összetételében a kvarc és a Csillám az uralkodó.

Smidt-Sándor geol. szerint a Csitkota környéki mediterrán korú üregszemű homokra jellemző; hogy benne vízkiszta kvarc kristályok fordulnak elő.

A fúrások során feltárt fagyott talaj

Termő talaj.

A talaj a szilárd kéreg külső kőzetburkának megnek legfontosabb tulajdonsága a termőképessége, a gyakorlatban oltalmazója az átmenetet a szilárd földkéreg és légburok közötti. Rajta keresztül jótékonyodik le a napnak a növényi és állati táplálék anyagcseréjének korforgása. A szilárd kéreg külső burkának alapanyaga, a talajban lévő szerves és szervetlen összetételek alkotják. A talaj alakulásának egyik fontos alkotója tényezője. Gócán. Lauló szerint a pesti síkságban a hidrológiai, valamint az éghajlati tényezők játszották főszerepet a talajok kialakulásában.

A pesti-síkság alsó jégkori (M.O.) Rétsági Homok, alaphőd közötti megkeletkezésű egyöntetes „Rozsdabarna" erdőtalaj található, mely homok üledékes kőzetekből való kavicsos rétegekre alakult ki. minden homokos és sóhatásos éghajlat alatt, nem nagy szerkezetű, szerkezet nélküli, anyagtartalma igen kevés.

A település nagy része termőtalaja annak 70-75 %-át borítja be, É-ÉK. része átmeneti réti talajú erdős sztyepp homokos, a D. rész. egy kavicsos foga mocsaras, összefügg a Rákospatak árterületével.

⊙ a téli napforduló napjára (dec 22) = 19° – nyári napforduló napjára (jún 22) 66° átlagos évi hőingadozások (1901) 8-11. C°

(Bucsi I.)

Összefoglalva az éghajlatot a település egy-szerint. tokaja kertjeg megyünkében igen alkalmas. és megfelelő hőztartási-tanyahelyerti és virag nevelésére.

Ez utobbi évek mikro. panyajával megyőtöttek.

A tokaj müntájót nagyban segítette elő az éghajlat kedvező volta is.

A település éghajlata általában igen kedvező feltételeket jelent.

Klimája mérsékelt kontinentális átmeti éghajlat jellegü. szélsőségektől mentes, déli és belterjétől nagyobb mértékü napfénynek van hiteje.

A napsütés ill. napsugárzás mint elsődleges éghajlati tényező intenzitása. függvénye annak keletkezési szögének. a földre és bőnyékének felületet egységére merőlegesen 1 cal/cm² percenként. s ezt hajlásának kedvezően a sugárzott felület fordítása a település terü tén is. A közvetlen napsütési hosszának tagjait és altagjait órákban kis nagy alatt. kis fokonat, a alatt közüli órákban nagy kevesi nagyot nagyobb. fokint is.

A sugárzási költözés a szabadtéri szennyezettségen kifejezésekben általában. NO (2.) tartalmán intenzivebb a főnövekedésnél, életnevelő fokosa jóval nagyobb.

Ez adja a településre igen kellemes szubalpin (kisebb nyaralói) jelleget, a mérsékelt kultúrnövek kedvező élettani fokost.

Napfény tartama év és bőnyékére 1700-2000 l. esetleg 2300 óra évente, ebből tél felére 500, nyári félre 1500 óra jut

„A tokaj és kereső könnyebbsége nagyon kicsi-csökkentésben van ennek."

A napsugárzás a tokajfelszint. melegségi fel. s. azt. közvetlen a légkörnyékét. változása.

A meleg költözése a tokaja korlátolt, nyáron 30 cm. esik.

① ~~Flóra~~ a tavasi hangyában a kudisi flóra, bár több fajkülönbség mint a Rókusi flóra, de nyáron a megfordítottja van, ennek oka a talajhőmérsékletben található.

(Bohacsek-N.)

A Tokaj hőmérsékletét magyarországi összefüggésben értékeljük.
Nyári szezonális hőmérséklete, hosszúsága, folyamai is közepes-
tani szerkezete. Inkább szubkontinentális hőmérséklete bár változatos de,
„nem szélsőséges"

A Rétsospotok szokásos és emelkedő területén a
Tokaj hőmérséklete (50 i.-i átlagban) 1-4. méter között
átlagban 11-11.3 C°. — az fagymok a talajba való behatolása, C. partja 0.75-1. m. között volt. *) felső mérsékelt zóna F.-i.-i. vidéke 23-35 cm. átlag.

* Baesio K.

E tekintetben (11.C.) Zl. kontinens területe jóval
melegebb. a partjánál szárazabb. a növényzet egyben
évszaki kell. ©

A Tokaj vízháztartásának, valamint a légkör
-nek változó hőmérsékletét a szélviszonyok nagyban be-
folyásolhatja.

A szélviszonyok mérsékletes, uralkodó iránya a DK-i (É-nyugati)
valószínűsége őszi és téli átlag januárban 2.3 m/p. emelkedő
júliusban 2.1 m/p. átlagban 2.4 m/pere., állandóan
tisztaságot növel.

„Csapadék. függvénye az időjárásnak"

Átlagban az éves csapadék az 57-60 cm/év, hasonlóbb mint a
csapadékosabb Budai hegyvidéké, de több mint a Pesti-síkvidék
nyugatias fekvésű alacsonyabb szintű területei.

Évszakonként nem egyenletes, változó jellegű.

A több csapadékot a település keleti közeli hegyei tömörítik
(keleti - északkeleti csapadékos irányzat), nyugati szélirányta
(Gödöllői - dombvidék csapadékszegény) sőt a növényzet növelő
hatására igen jól hat.

Hidrogeológiailag a talajvíz a fennsíkon alatt.
Lényegében megkülönböztetés szerint — az első vízzáró
réteg felett. helyezkedik el, csapadékból táplálkozik és a
nehézségi - gravitációs erő hatására lassú szivárgó
mozgással nagy a lejtő felé.

hisöbb. de ehhez még hozzrejöttzik. a Rákospotok lerzió, depressziós hatásra is, mely nagyban érezteti hatását a (M.O) Dl. tokrajában, amennyiben meghözalitöleg. a felszin alatt. 1-3 m. mélyen hajerstedik el. (pince mélységben). s igy ez ehhez. különös jelentőségget. bir az épületek alapozásánál. (vizes falak)

Vízszintingadozás Dl. is Rk. tokrajában a hunger mint felett 132-137 m. magasan tolódható fel. Ebbáramok maximális ideje a tavasz, legmélyebb az őszi régen. *)

*) Csörnyei Sándor.

b. bécsi vizanyag. közt. nem utolsó sorban bir jelentőséggel. talajvizi viszonyaira. a bőadjárásra. a hidegedés beállására.

A Rákospotok. menti vizeret ill annak közeli összeköttetésben folytán, ~~mely ebben~~ a vizek pórustartalma átlagban 7.½ ~ 7.⅔ q/m³.

Bár a bőadképződés a téli időszakban nagyobb mint a tavasz egyéb területein, de ez. ezt nemben a nevelő nyár pórustartalmának ~~fedezni~~ kedvező fejtésben a téghőr. nagyon kedvező és kellemes. üdülésre alkalmas műhöt. nyujt.

„Végkegyesen összegezve e kis tanulmány jellemzőit. – vissza tekintve a múltra – s figyelemmel jövő gyárainkra egyértelmű a talajszerkezeti, hidrológiai valamint időjárási megállapításaihoz. kiegészítve egyéb tanulmányi adatok és topográfiai térképekből. megállapítható, hogy a városi tele pület. kellemes éghajlatú. közép hőmérséklet valamint napsütése valamint. szociális és építészeti szempontból igen alkalmas lakási célra. Korszerű kialakítására, ezt. megoldják a közelebbi ellen, a szorgos kalocsaság keze munkájával. kialakított. kultúr telkek oázisa."

(HK.)

⊙ mérnökgeológiailag. ⊡ a nagy áttekintés szempontjából. ⊡ feladatai szempontjából. ill

A Szövetkezet. Igazgatósági tagok. közalkalmazás e. tagsággal. járó kötelezettségek és előnyökről. BM. jóváhagyva.

A szövetkezeti tagok kötelezettségei

A.) Minden szövetkezeti tag belépésekor alapszabályok 160.- Ft-ot tartozik biztosítási alapba befizetni a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankból (vagy valamely fiókjából) készpénzben egyszerre, v. az igazgatóság engedélye alapján több havi részletben.

Ezen egyes 160.- Ftnyi összegből, melyek együttes alapszabályszerű összetételét képezik, 160.- Ft-nyi összeg biztosítási alaptag képezheti, amely biztosítására szolgál annak, hogy a szövetkezeti tagok kötelezettségeinek mindenben megfeleljenek, minthogy a szövetkezeti tagok egyetemleges szavatosságo. ezen biztosítási összeg erejéig tagjai.

B.) A szövetkezeti tag a hozzá eső kezelőtőkéjének veszteségből kezdve 160.- forintnyi összeget tartozik később megkötelezendő hat, avagy havi részletekben fizetni.

Ezen 160.- forintnyi összeg járulékai a kamat, tartozás, az életbiztosítási a kaució alkalmi s. tűzbiztosítási összeg fedezésére szolgál. Ezen összegből marad 120.- Ft. a házépítésre és kert-telekre, továbbá a bútorra, berendezésre, ruhák elkészítésére stb. gondolt 2000.- forintnyi tőke kamatjaira és fedezésére szolgál; minden az egyes biztosra kötelező 20 H. 2000.- Ft 20 év alatt tőkéjében fedezve lesz; a fennmaradó 30. forintból pedig fizettetik az életbiztosítási, a tűz és kaució elleni biztosítási költsége.

C.) A szövetkezeti tagok tartoznak kötelezettségeiket oly módon teljesíteni, azaiában a kötelezettségüket átalányösszeg fizetése ellenében a szövetkezet vállalja el, minden által a tagok terhei lényegesen megkönnyíttetnek.

Egyébként a szövetkezeti tagok kötelezettségei és ezek közelebbi meghatározása az alapszabályokban és az adóvételek szerződéseiben nemek feltüntetve, a melyek a szövetkezeti irodában megtekinthetők.

A szövetkezeti tagok elönyei

I. A rögzítőhöz a m. kir. államerdőtől bükkhegyi erdőtelki erdőrészek vágáig a mentén Rákos-Keresztúr és Rákos-Csaba államerdők közötti 10.+ őrházról – egy 7hh. 113 # méter, vagyis 208.000 # öl kitejedésü talajt biztosítok, a mely kobzótelepnek kivülönben allzolnus földterületből mintegy 170 szövetkezeti tagnak egy személyenként kb. 576 # méter = 160 # ölnyi része esnék öt. Továbbá 172.641 # méter = 48.000 # öl pedig az utak és terek számára fentartok jogom.

A mennyiben kőrezekhez nagyobb területet szükségeltetnék annak biztosításáról is gondoskodni fogok.

II. Minden szövetkezeti tag teljesen, szolidan és az egészséggy kövekelményeinek megfelelőleg épített és eszközökkel felszerelt kőzsot kap, mely áll két szobából, konyhából, kamrából, pincéből, padlás és tőzeg árnyékszékből. A kiszemelt területet elmosításához szederfagyalokat, magához a kerthez pedig nemes gyümölcsfák kocsányatlanul a tagok rendelkezésére.

A kőzsök részletes terveit, melyekből a helyek méretei a szoba nagysága és az alapfal mélysége kitünő módjában mint magának a kőzsök képe a „Illustrirte-Ötkunst" irodájában bármikor megtekinthető

A kőzsök illetőleg a telkek kiosztása a szövetkezeti tagok közt sorsolás útján fog történni.

Ha egy szövetkezeti tagok működő ingatlanjuk vagy nagyobb kobzás céljából fokozni v. nagyobb v. kisebbre egy nagy kőzsöt 1 azzal kapcsolatosan megfelelő nagyságú kertet kell kiadnunk magunknak megszerezni, úgy ezen alapnak, minthogy ily kőzsökre szintén vannak kiadolgozott tervünk, az arányban nagyobb összi fizetések alapján alapot felvettünk.

III. A kőz azonnal a vételi szerződés megkötése, ill. a kőzsök való kiköltözés után a szövetkezeti tag nevére vétetik. Ezután azonban a teljes, telek és kőzsön fordított 2000 forinyi főkével megterheltetik. Ezen megterhelés a B.) pont. 1 szerinti 26 évben át. évenként fizetendő törlesztés

összeg által 26 éven át törleszthetik, mely utóbbi esetben a házas felek minden tehertől mentesen maradnak meg.

IV. A. B.) pontban említett „életbiztosítási évi díj fizetése által a jövőtbezeti tagok és azok örökösei azon kellőképen meg nem biztosítható előny éri, hogy abban az esetben, ha egy szövetkezeti tag a 26 év befejezése előtt elhalna, még akkor is, ha ezen kötelezettségét már az első befizetett részlet utáni szövetkezetbe be, a biztosító-társaság a biztosításból hátralékban még nem törlesztett részletek befizetése által kötelezettségét teljesíti, miáltal a birtokra kitűzött egész összeg törölve, a ház és kert az elhunyt hátramaradottainak tehermentes birtokába jut"

V. A. B) pontban említett. 160. fertályi évi jövedelméből a tűzbiztosítási díjon kívül egy meghatározott évi díj fizettetik a kötelezettel állami biztosítóra, miáltal az a cél éretik el, hogy az esetben, ha egy szövetkezeti tag kötelezettségét folytán állandóan — munkaképtelenné válik — a biztosítótársaság kárpótlásképpen mint a IV. pontban, a biztokra kitűzött összeg még nem törlesztett részletek befizetése által kötelezettségét törölve tartja, hogy az egész kitűzött összeg törölve a birtokot a munkaképtelenné vált szövetkezeti tagnak tehermentesen átadni kelljen.

VI. B. I. pontban meghatározott építkezési felek, a melyen a telep felépítése terhe nem vétve, a pécsbereczkiri állami közös kezelésben közelében fekszik, 14. fertályi tárolóhelyben Budapestől. A közlekedésre nézve hozzávalóul igen mérsékelt menetdíj-kedvezmény biztosítva van. Ez egész vonalon közlekedő személy posta és vegyesvonat menetideje 27. pere. t. m. kir. államvasutak igazgatóságánál minduntalan oda fogunk törekedni, hogy gyors és este különvonatok induljanak, melyeken a közlekedő államiszolgák még nem élve, az előbbinél jóval gyorsabb menetidővel birnának.

VII. A szövetkezeti Igazgatósága egy magyar arányi forgalmi egylet létesítését feladatául tűzte ki mely célból az előmunkálatok folyamatban vannak.

♀ A mozgathezet. Hagjai kertjeik jövére ribbelőingehet (medaypcléutót, a kerités einositosához futobiót, s nemzeitett agzinósfiket) ahj tokaunk kapnok.

Az élelmiszerek, tüzelő anyagok és egyéb háztartási cikkek. magyarországi beszerzése folyamatában a fogyasztók minden esetben olyan jogi helyzetbe kerülnek, amelynél fogva a fogyasztási egylet által alkalmazott eljárás, a telep felügyelésére és vezetésére nézve megfelelő járulékos biztosítékot nyújt.

A fogyasztási részvénytársaság részvényesei a tagokra nem kötelező

VIII. Gondoskodva van helyi iskolákról, ingyenes oktatás mellett, továbbá kisdedovodáról, könyvtárról stb.

IX. A „Munkás-Otthon" telepen épült házak részére 30 évi adómentesség, illetőleg a községi vagy állami pótadó mentesség van a kormány által biztosítva helyezve.

A „Munkás-Otthon" biztosítására minden esetben az illető elöljáróság véleményétől függ, hogy ezek olyan egyén kilépő tagul a szövetkezetbe a kiket az életbiztosító társaság melyek a biztosítási ügyletet megkötjük – előzetes orvosi megvizsgálás – után egészségeseknek fogadott és a biza továbbá a felvett kötelezettségek a megtartására magukat írásbelileg kötelezik.

Ezen kötelezettségek közül – első sorban – a biztosítási alap. biztosítása esélyéből a 160 forintnyi összegnek egyszeri v. részben a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankból való befizetése által bell. megfelelni.

A „Munkás-Otthon" felépítése azonnal megkezdetik. mihelyt a biztosítéki összeg befizetése biztosítva lesz.

A szövetkezet. ideiglenes vezetőségének már most alkalmat kívánok adni arra, hogy a szövetkezetbe való belépésre felszólítsa mindazokat, akiknek idejében már a „M. O." szövetkezetbe belépésre felszólítjuk, hogy ezen a „Munkás-Otthon" felépítésére szükséges összeget, mindaddig is, míg a biztosítási összeg befizetve lesz, a „M. O." részvénytársaság pénztárába Bp. VII., Dob u. 10. I. em. 11. sz. alatt. szerződésileg v. részletfizetési kijegyzésnél egyúttal megfizessék.

Bp. 1897 szeptember hónapban

A Igazgatóság.

„A kokain térbeli megjelenése a bőr"

A előkészületek további befejező lépése, a különböző végleges- építési terek elkészítése volt. az előzetes tár- intenzió- -noka megfelelőleg, figyelemke vétve az építető Minisz Biztosító Főnöke, valamint a Belker. ebben Ipari Miniszté- rium biztosságait. különös tekintettel az ország első állít- -hoto „Mintatelep. jellegére"

Legyen gabon 14. ismét a műszakot. nelőzniene:

A mult század. 80-as évei előtti ipari és gazda- -sági növekedés utáni bekövetkezett igen tendenciózus ipari fej lődés fogtán - mely. 1895 óta erte el. csúcspontját - a egének elosztására. megbízónta minisztériumok. gelvegyés- elésre a kokaintárolást. sürgős megoldását. biztosító meg- E tartalmatlan állapot a nélkülözhetetlen - bet. a Bényzer kutatóra adott. oselekvésre indította. s az oblol. tanulmány intra küldötték mérnökeiket is bőr gyártásukat. nyugotra, ~~de~~ is Egyesült. államokba. mint fogtán a legkülönfélébb telepítési és biztosítási mér- ⊙. minkás. kokás nöki ⊙ terveta szintették meg. és váltak nelére.

Ugyan akkor a főnökök is végleges en napirendre tűzte a kokárkérdés problémáját, mert bis mértékben = indította a Minisztérium sürgetésére - a megindította - -lelején belül. a műszakokásat. előterjesztését. a Köz- műszak Tanácsán belül. s hosszú vajúdás után elő - kotásokat vitatta - ? is ~~akkor~~ tanulmányozása után, ezen indokból, hogy a kísérletek során ~~a~~ kellő szakismeret megbízója, világlátott szak emberek tudománya és szakismerete műveit.

E téren igen élénk érdeklődés volt mindenütt.

(x) E célból ~~egy~~ azóta 1885. óta épitési és müipari szakosztálya a családi és munkáslakásokra vonatkozólag hiró tárgyalásai alapján szükségesnek látta bizonyos segédkönyvek kiadását is. E végből a kiadás alapjául szolgáló javaslatok kidolgozására: Pálóczy Antal, Mudrony Soma, Ray Rezső, Vasadi Ferenc ~~tagokat~~ és Reményi Ambrus szakemberek óta bizottságot küldött ki.

Az elkészült javaslat Pálóczy tudat - külföldi tanulmány útja alapján a - cottage - rendszert tartja munkás családi házak építését ajánlatosnak igazságossági alapon.

Pálóczy tudat bőven tárgyalva a munkáslakás építésének mondanivalóját: „Élni a legközelebb a mit az ember melegszeretettel ápolhat, a sajót - otthona - hol az ápolt örömök a tapasztalt megpróbáltatások feletti annak minden tényezője, berendezése, minden fuga reá nézve emlékezetessé válik s sajót „otthona" iránti szeretetében oda fejlődik a melegítő érzelem annak tárgyához a melyben „otthona" fogalmát.

Ezért ott ahol a lakok a sajót - házukban - lakunak. a közszellem - telepítéshez való ragaszkodás a „lakáspatriotizmus" - okában otthonos."

A mozgalom élén járt az Országos Ipar. Egyesület, mely már 1890. évek legelején ~~már~~ tüzetesen foglalkozott a munkáslakások ügyével, s ezek érdekében rendszeres mozgalmat indított, célul tüzte ki magának a lakásproblémának megoldását, s pártfogolt minden ezirányú törekvést és akciót.

E kérdés már előtőleg a távoli múltban is több izben képezte az egyesület tanácskozási és tárgyalási tárgyát, s pártfolt minden törekvést, mely a megoldásra szolgált, szemügyre és tárgyalás alá.

Ez alapon pártolta Meissner Alajos ny. főv. épp. mérnöknek annak 1884. évben elkészített tanulmányát, bemutatóját a „Egyesült elemi iskolatelepek építési rendszere" cimü tanulmányát a 50. évf. tanulmányi pályán bírálat alá tette le az Egyesület osztályára. A. ~~M~~. akkor alkalmazva volt mint az Ország. ip. Kiállításra 100. lakásból álló komb. építési tervét. azzal megbízással „hogy e nemes cél megvalósuljon"

Kezdetben 1892. évben az Or. Ip. E. építési és műipari szakosztálya a jövőre pályázatot irt ki, olcsó munkáslakások építésére.

Kivántatott: napszámosok (munkásnők) tervrajzai ~~ispedig nők~~ Bpest. helyi viszonyaihoz alkalmazva.

Ezen motivum tekintetbe vételével a tervezésnél mérvadó, hogy a ~~legnagyobb~~ lehető legegyszerübb összeggel, érzéki el. bár a legnagyobb igényü, de ezért kényelmes és minden tekintetben egészséges lakás. Két formátumban.

I. tip. a város szürü beépítésü részében elhelyezhető emeletes ház.

II. tip. a város nyitottabb részében telepítésre alkalmas. házcsoportok két házi bérlettel beépítésben

Budapest. 1892. május 31. O. I. E. m. o.

A pályázat dereka ibrére sorsolt. (I. díj Meissner I. II. Plang Fer.)

Építésükre postkönyvben ca 30 ezer forintot fordítottak, daganyfelett a szegénység Dicsőszentmártonban

1896. IV. 1 én a M. Mérnök és Ép. E. is egy bertastelep (cottage) munkástelepítésre pályázatot hirdetett. Különös tekintettel a lakásviszonyokra.

Pálóczy Antal fővárosi ép. mérnök is több külföldi tanulmány útján tapasztalva szükségét a hazai főiskolát külföldi munkáslakásokat és házakat építési alaprajzi tekintetben tanulmányozni majd tervezésében együtt dolgozva az O. Ip. E.-el.

És még többen a házait is kisebb ép. vállalkozók is.

Az összehordott anyagból a legkülönfélébb telepítési és biztosítási tanácsokat nyújtottak. nagyobb részt cottage és sorházakat.

Valóságban M. Ostrau telep építési terve is csak alapjait nyújtotta megy fenntartásáról a fővárosi építési viszonyait.

És ezzel le is fogyasztom „birtokviszonyaimat" a múltba. hátra célom volt, hogy érzékeltessem a munkás lakás és főként házak" építésének kezdeti „megindulásának. egyes élményeit. illúzióit.

A „Munkás-Otthon" telepítés végleges. biztosító és építési tervét Gfrerer Gfrerer, Schoch és Grossmann a. „Munkás-Otthon" szövetkezet. 1000 házának építési vállalatot szerződte el. összes 31. dokumentációs jegyzékben. összegezve.

Terv dokumentáció

„Munkás Otthon" telepítésének építési mérnök-terét. Irodai kutatás során sem volt lehetséges megtalálni a hiányos és selejtezés folytán nyomra vezető, de fotóltam dokumentációs összeállításokat, ezeket rendszerezve és kiegészítve személyi és mások fényképfelvételeivel ingyenes rekonstrukciónak építésztervet.

A.) Terv feladat:

Az építtető Munkásbiztosító Pénztár, valamint a Ker. Ip. Minisztériummal közösen egy a jövőben építendő „Munkás-mintatelep" minden tekintetben szociális és kulturális viszonyoknak megfelelő tervnek készítését tűzték elő.

„A kolozsvári versenyről 18. év. őszén Bp-ról 14. szám. fiúval visszatért. Tele lelkesedéssel fűtött szívében lelkül 1000. db. 1-2 és 3. szobás kertes családi ház építésének kultur létesítményekkel. közművesítve"

A kolozsvári versenyterületről származó Cintalom, Rákos-Cuba és Rákoskeresztur által közrefogott. 748. 113. m², ill. 208 000 #öl. kiterjedésű területből 576 — m² ill. ~~160 000 #öl~~, kertes a 160 #öl. egységekben kiosztható építésére, V-172. 641. m² ill. 48. 000 #öl, utcák és területek részére kisajátítandók fel.

→ Egy. 2 szobás lakóház alapterülete mint alapegység: 160 □öl =
590. m², Irodaházaknál átlagosnak: 10 □öl = 19 m, minimuma: 16 □öl =
31. m. Az építmény 60 m². foglal. el.

A terep vetületi képe mennyiből egy forde hiányos-négyszög-háromszöglöz hasonló formátum terjedelmű, melynek magassági vonala. Rákos hengertűr fő ill. országutjából. derékszögben leágazó általam-n. tengelyvonalának vonalon túli hosszabbítását. képezi s csúcsa az úttelep. közép. ill főnyílt. vetületében, erre horizontálisan derékszögben a mellék utak, s. s. mindkét oldalon 1-1. átlós-ut. képzendő bi.

A főúttengelyen mindkét irányban a házhely. telektömbök hosszanti s vetületben 8-8., lőbbel összeépitett. háromszögalakú telkek képe-zendő derékszögű sokszöglapjaival. alakítandó ki, az így kialakult utcák. Romai, hiúnak arabs számozással látandók el.

Helyrajzi elrendezés: A beépítés belül a mohányos hivatalban épitendő „cottage" rendszerű kétszintes családi házakból az utca tengely vonalával párhuzamosan hármas v. kettős sorban, előkert hátsókert nélkül — s közép vonaltól jobb v. balirányban oltalva épitendő meg. a mértékbi formák megfelelőség. és kétszerítéssel. bekerítve látandó el.

A beépítés. hátsókertjén 5-10 m. távolságban a házsorhoztól, egy főből összeépitett. fürdő anyag.-banya és W.C. helyezendő el.

A vasútvonallal szemben házgyári beépítés első. telektömbök házhelyei nem épitendők be, fenntartva későbbi hangulatos villaszerű ü.n. ligetsor. elrendezésre épithetés részére.

A telep. hangulatos (liget.) sor és vasúti pálya közt egy. esetleges pihenésre szolgáló sétatér elrendezendő ki fasorok és rögzített. pihenő padokkal.

A fővárosi magasházi közösségekben egy-egy lakóház lakóinak megfelelő „szabadtér" (fő-tér) elhelyezendő közösségi épületek (iskola, templom, piac) részére.

A kialakítandó utcaszerkezet. 17 db utca magasságában egy teljes telektömbnek megfelelő területet kell kiszabadítani, a későbbi megépítendő sportcsarnok részére.

A Főtér kialakítási T.r. szerint közművelődési - kultúrház építendő. cca 200 személyt befogadó színpad-házi és első adóteremmel, színpad, könyvtár, tárolók, öltözők és gondnoki lakással. A tér közvonalán óvoda épületek egy-egy tagépülete is építendő.

A kialakítandó utcaszerkezet. 17 db utca magasságában egy teljes telektömbnek megfelelő területet kell kiszabadítani, a későbbi megépítendő sportcsarnok részére.

A. Főtér kialakítási T.r. szerint közművelődési - kultúrház építendő. cca 200 személyt befogadó színpad-házi és első adóteremmel, színpad, könyvtár, tárolók, öltözők és gondnoki lakással. A tér közvonalán óvoda épület egy tagépülete is építendő.

A városi színház színpadtechnikája és annak kellékei - jobb oldali (Csaba-felőli) átjáró-út mögötti homlokzat sor. területén kialakítandó. kultúrházban terem alapjain. Egy nyitott tornatér az óvodai rész legmagasabb pontján épül.

A tanácsházi fürdő valamint sportcsarnok cca 5 éven későbbi. terek megépítésére.

B.) Városias kialakítási terv.

A tervezett beépítésben szereplő nyolcszintes oldalirányban elrendezendő telektömbök által kialakított fő (8+2+2) és két oldalutak (7+2+2) közötti zöldterületek részére madárdalkörök kerítendők, a közlekedőutcák (5+2+2) mentén fásítás. Felületek hangerelésre. Főmérőtömbök. Az összes egységházak 5 cm.-es hangszigetelő réteggel ellátandók be 1. nyílászárók betonidomdarabokból. megjelenítendők.

Járdarendszerű csapadékcsatornahálózat nem épül. A fő- és oldalutak mentén „nyitott" csapadékcsatornák

lovezetői bőbojtokkal. biztosítanom bőrítendők, a mel-
lék utcák 40×40 cm. nyitott mélyített lovezető drótkal is
bídokolócsokkal bőtandók el.

A járdák útjai 5-6 m. közökben bejárójelzővel kandss is
operfák ültetendők.

Lakóház: A tervrajz szerint kétlakásos 1 fobrányzatu. m² alap.
területü egyemes 2 szobás-konyhás bőzok, egy. m²
előlépő konyhákat, amak egyikének alakjában m², másik.
alakjában m² alapterületü szobákkal, konyha mögött
m² élelmiszerrel, az épület alatt. m² pincével.
építendők még. Beltérületek nagyságát megoldásra a
Ors. M. Ép. É. szabályának megfelelő. m. az irányadó.

Az épület alapja 45 cm. szélesen 0.6 m. mélységig,
majd a terepszint felett 1. m. magasságig betonból bőni
tendő (ecollage.) a további rész I. o. égetett téglából, a betű
bőzt bitümenes bőtőanyagpapírral. vízzáró szigeteléssel. lá-
tandó el.

Az épület alatt a bőtő élelmiszerekből bejáróval.
3×2 m. méretü m. ének betonfolopotü bidegpince bép
zendő bi, udvarra nézö nellöző ablakkal.

A nyerges-tetőzet vízelvezető-cserepett fogadórendá-
zattal. készítendő, rajta lec cserépfogóval, azzal nagy
méretü égetett borostyatokozású Nagybikándi-Bótos-i
cseréppel. fedendő. külsőfelületén bőtőanyazott. bitétel-
len.

A betönszerkezetek az útnál bunkrészen
2 db. bong. acélhengből készített. csúklóval nyitható
világító ill szellőző tető ablak helyezendő el.

A csapadékvíz levezetésére bőrbetonozott cserép
csatorna, az ereszhajlatokhoz erősített bz. tartóra. mere
landő, s. az épület bét oldalán egy-egy függőleges
lefolyócsövekkel. bőtandó el. földszinten betonból
készített. vízelvezetőkkel.

A lakás mennyezete vízszint. 10×10. cm. fagerenda-fota alul-felül 1/2 T-os. acéllemezzel burkolattal készítendő a. alol nádszövetburkolattal, a padlástérben 15 cm. vastag salakbetonnal. erősített. vasbeton anyagréteggel. vannak ellátandók le.

A folyosók mindkét oldalon 2 cm. vastag műgyantaburkolattal. burkolandók le, falsíkig lemunkálva.

A gyakorlók illetve irodák, a hangya közösterülete, a hangya. előszobákban képzendők ki, földszinten és padlástérben 1-1. db. kettős. tömítőtömítéses burkolatvédő ajtókkal. kiállandó el. a tetőszerkezetben túl nyúlóan, beton tartószerkezettel. a tetőszerkezetről tvarg. alsó. vízszigetelő. tűzbiztonsággal. ellátandó el.

A lakás padlószintje egy lépcsőmagasságban (25. cm.) az üdvözítőtől magasabban képzendő ki.

A gyakorlók padlózata egyalsó-csapolt (műtő) tölgyfadeszkából, a hangya és előszobában. simított műtő betonnal burkolattal készítendők.

Az ablakok nyílásokba, kisebb szobák 1. nagyobb. szobáknál 2. db. normálméretű, kétszárnyas (kettős hőszigetelő üvegezésű) fakeretes ablakokat építendők be rá szerelt. fa „spaletták" nyílókban tömítő, üvegezéssel ajtókkal/
A nyílók, hangya és konyha ajtaira egyszárnyas. telt (fillúros) fa ajtót hangyaajtó. apró mezőre osztott. kivételes üvegezésű, felül csapkészítettel. két szárnyú nyílóablakokat vízzáró és nyíló ablakokkal. kiállandó. egyszárnyas. ~~ajtó~~ kivitelben kiállandó és építendő le.

Ajtók és ablakok. belülről barnára, kívül fűzöldre mázolandók.

A padlás, valamint pince. be és feljárati ajtó nyílásai duplapántos jól zárló telt ajtókkal. és erős alsztafotos. kétrétegtel. kiállandók el.

Előszoba kívüli nyíló nyíló ablakok vasrácsozással. kiállandó el.

Az ablakok párkányai hungarocellel. borítva.

A hangyában ún. „Cirkó" (emelt szálas.) ágyon és fatörzsen, a szobákban Irrendszerű egyoldalas szál hangyákat kiegészítő el. - tűzpácolni szempontból. - 60×60 cm 10. cm. magas. beton alátétre.

Az épület tartószerkezete vasbeton, a 1 ab. tanuszobai mintájú szabványos méretű falból készült. A fa- és gyújtótároló lépcsőház és W.C. felől tűzfalkapcsolattal a szomszédos telkek határvonalától 10 m. távolban helyezendő el. (A WC. tanuszobai mintájú az ottani méretekhez megfelelően. — egy szőtőszerkényes, fémnádtámú beszintezés, tömegmozgásos, alúl nyitható, részben 1 ab. kiemelhető gőzcsapdás tartódúcot.)

Tanyajelleg a szerkezet kialakítására ezúttal nem épül. emelőtáblás (gőz) gőzárról az egészségügyi szempontok figyelembe vételével a szóbajöhető megoldások közül kell gondoskodni.

A szobák födémszerkezete 1:5 m. magas lécbetétes i egyszerűsített kapcsolat kell, borítás nem.

A utca végében szemközt helyezett társadalmi gépkocsik részére 1 ab. kivánságos kültéri tér szerint. kell megépíteni.

A tűzfalon és műkeményfalú szobák kivánság szerint kültéri tér szerint kell megépíteni.

Különterek. Az előtér jobbról a „közművelődési" (később Polgári) a. mely megnövelt IX. m. és tér szerint. építendő fel. 320 □-öl területen, építészeti egységes szobákból. megegyező technológiai biztosítással, 20×10. m. belméretű 200. személy befogadására alkalmas előadó áll. színházterem. 6×3 m² színpaddal, rúdnyílás, kiegészítő helyiségekkel, garderobi helyiséggel. WC-vel. vízöblítéses WC. cel., az épületekhez. egy 4×5. m²-es beton gyorsrozsdás biztonsági pincével.

Területileg a szomszédos épület az utca és tér felől párhuzamosan, kelet felé 3. méterrel. építendő meg. lépcsőházzal kapcsolódik össze. (ezek jelenleg épült meg HK.)

A telep XIX. utca irodaoldalán egy helyen 2500 □-öl területtel. Helye „sporttelep" létesítésére szolgálhat be-

homyaradó, hőszükségletre, későbbi tervszerű kiépítésre.

Utolsóra. hagytam gőzfürdő elhelyezését, műveit a vízellátást, melynek részletei megoldásától az igazgatóság dönt.

A vízvezeték-hálózat éjjeli melegítő vízvezetékből az ú.n. kígyócsöves gázbojlerek által kezdett tekercsben, helyén épületenként, nyílvesztett gépházzal, betonaknákban, mennyezet nélkül, hőmérséklet-szabályozó és reguláló szerkezetek elhelyezésével, kettős hajózati, ajtózárral, a hatósági építési technológia szerint, kiválasztásra, tűzcsapépített, földalatti vezetékhálózat műhely helyiséggel, kútból földalatti hőszigetelt hőmérséklő berendezéssel kiegészítve.

A gépházterem első felében - az. utcaszint magasságában helyezendő el a gőzfürdő részlegének állványozása rajta a szerelvényekkel, melyek felében 2 m. mélyebb szinten - vízszintes hőmérséklete és hőtartósága miatt - az ikerszivattyúk

A szivattyú térben. 2 db. Worthington gyorsszerű fekvő elrendezésű szivó-nyomó gőzszivattyúk szerelendők be. szűrőberendezéssel. és elektromos szivattyú-vízellátó berendezéssel.

A szivattyúkról. 70 m. távolban 1 db. 3 m. átmérőjű téglából. kifalazott. kútból vízgyűjtendőbe, felül jól záródó elemekből, hossz 1.5 m. vastag. épített hossztartón. szűrőréteggel. - A későbbi hidrológiai vízgyűjtőt venni; ez alkalmakor „ploesatica" kori vízadó hasadékrétegbe. mélyítették, ez utóbbi fúrt 2 db. 61 m. mélységű fúrtkút. felső „Pannon" vízadó rétegekből adják az ivóvizet nyílnak. fúrásos. kezességűek. ezek mentesek. vízre alkalmasak —

A vízszivattyúkról és hőmérőkre valamint a kutak kezelése kiegészítésével. szerelőkről körül.

Az üzemi vízelosztási rendszerre ú.n. közvetlen- elvezet hőközpontjainál módosításnak építendő vízmérő.

Csendszerek az éjjeli illetőségi területen kialakításának esetén a kiállítási tárgyak legmagasabb nyereségszintű a földalatti tárolókba anyagtárolók.

A kiszámított vertikál fő-élontó nyomóvezetéket, valamint a mellékutcai elágazások ön. csőrendszere az utcák alatti részén a gépházépülettől 1:m.re 1½ m-mélyen a tárolók fagyvonal alá mélyítendő árokba. fektetendők el. biztonsági homokkal, közbeiktatandó földtöltő és tömörítéssel, szerkezetek mindkét irányú elmozdulási lehetőségét a későbbi bővítési lehetőség jelzik.

A kiszámított csőágaknak csak a teherbiztosító rögzítő elemek. fagyvédő szigetelő lezárva, a további vezetés a tárolók alá közlekedő folyosóban.

Az ikerr tárolótartályok 3 oldal. felületi vel. felépítés biztosítás céljából vasbeton. földd. réteggel. borítandók le. s egyesítendők. belső felosztást falépítés mozgatható, mozgó. építményű és szerkezetkiváltó tömítésekkel. lókiadó el.

Belső-térben elhelyezett. riasztó jelző berendezés és szivattyúk közvetlen kapcsolatban. elhanyagolható. villamos. jelző berendezésnél. biztosító el.

A. kivitelezéshez műszerés. mindkét irányú és (vertikál és horizontál) pontos méretek. a. részlet rajzokban megtalálhatók.

A kiadóbiztosítás esetén a tervektől eltérés a tervezőkkel. előzőleg egyeztetni és végett közlendők!

Konzultáció után a tervek elfogadást nyertek.

1 kutatófúrást hozott. hogy az első lépésben (ennek) 500 kör építése megkezdhető. belső tegség esetén.

Ohmhatótlan előtűm és elvárások.

Mindezek ellenére, a továbbiakban, hogy minden elsegítő tényező rendelkezésre állt az építkezés megindulására, még sem volt lehetséges azt megkezdeni a. jelentkezők. kellő létszáma miatt. Száraz volt. az előkészített időben.

A vízvezeték. Egészségügyének, melynek akkor már kettős tagjai voltak. Tasch Károly. m.t. mellett: Kiss Károly Fürst Jakab. Dr. Gölöffy Dániel. Dr. Brainic Béla, Deák Károly. Kriesll. F., a régiül jó ismert. kerülhették. munkára ig. tag — a megalakulási utáni években debütálhezet. nagy. ipari és gazdasági válság miatt. több nehézségekkel kellett megküzdeniök. főként alsóvárosban az időközben sínre lépett tegnap telepeinek ivóvíz ellátása folytán.

A sínre a csőst akadó. iparipangás folytán az munkanélküliség nagyban érezteté hatását. Sokan — napszám tény — munkanélkülivé lettek. elvesztették. gépeiket. biztosítékukat s így több. lemondtak. vállalt kötelezettségeiket., sínre léptek az építkezéstől.

Már kerdetileg is előkészült az iparimunkás építtetők ügyében, a mely rendelkezésekkel megindult. „Munkás-Otthon" település[i] bezodete[r] kapta chasziteni — munkás-jellegét. amennyiben bár csekély pénzzel. segítsége az építkezési megindíthatóságának könnyítésére folytán postások, állami alkalmazottak majd a „előlátó" nyaraló telepére nyolt. a. főnökökkel. kitelepült tisztviselők, önálló iparosok is kerestetnek sorsolottak telkes. házakat. s ezek e módok indíthatók meg. a könnyebb. építkezés.

Segít a Népnap. Népnap felhívása. 1898. X. 21.

A. Munkás-Otthon Szövetkezet. igazgatósága. ez utan tudatja a Szövetkezet tagjaival, hogy a. m. kir. Pénzügyminiszter Ur. hozzájárulása folytán a Munkás-Otthon felépítésére szükséges egész összeg megszerezteték. Ezért az. építkezés legrövidebbidő alatt. tényleg megkezdődik.

Egyúttal. felhívatnak az összes tagok, hogy a kiptosítási okmányra a Posti el. ker. Bankból. folyósíttatott befizetési részleteket.

a szövetkezeti irodájában igazolják, mert. akkor ezeken a tagok száraból - töröltetnek - s hároz évnél oly tagoknak részére fagyasztó építését igazolták

A szövetkezet a legújabb szerű műhűtőszekrények részére is lehetőséget kíván teremteni, hogy esetleg befizetéssel egy kis előleget tudjanak megszerezhetni, tehát 100.- Ft-ról kezdődően egy akkora nagyságú szekrényt, pince, padlás, tyúkól, fáskamra stb. tárolumra való hűtőszekrényt is épített a melyek 26 évre ót. folyósítandó heti 2 Ft 20. hónapi fizetéssel szerezhető meg.

Ezen fizetett összegben a tőke és kamattörlesztés mellett az élet, kaloriát és tűzbiztosítást is kell foglalhatják. Ha tehát a tag a törlesztési idő lejárta előtt. bármiből meghal., vagy kalóriát hozzájárulás nélkül szakítja, a hűtőszekrényt minden további fizetés nélkül örökösei marad. — E hűtők valamint a nagyobb hűtők fajtái a városi szövetkezeti irodában (Bp. VII. dob. u 106) megtekinthetők és ingyenes előjegyzések 1 és 2 sorban hűtőkre elfogadtatnak.

Miskolci Ötvös Szövetkezet
Igazgatósága.

Pótlás-Utalás: Már faragják a bőröket melyből a műhűtőjét tamplamát. felépítik. Már formálják a foglalatot is melyből a „Munkás-Otthon" felépül. a Szervezési rókuspotok mentén Almodik a virágosban, ébredezik. a műhűtőjét "